

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2012

Bc. Iveta Zajacová

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA

**POROVNANIE REPRODUKČNEJ STRATÉGIE
r/K VZHLADOM K DIMENZIÍ KOGNITÍVNEHO
ŠTÝLU „ŠÍRKA KATEGORIZÁCIE“**

Študijný program: Psychológia

Aktuálny stupeň štúdia: Magisterský

Školiace pracovisko: Katedra psychologických vied

Školiteľ: PhDr. Ivan Sarmány- Schuller, CSc.

Nitra 2012

Bc.Iveta Zajacová

POĎAKOVANIE

Ďakujem môjmu konzultantovi práce PhDr. Ivanovi Sarmány-Schullerovi, CSc. za cenné rady, odborné usmernenie, podporu a pomoc, ktorú mi poskytol pri vypracovaní diplomovej práce.

ABSTRAKT

ZAJACOVÁ, Iveta: *Porovnanie reprodukčnej stratégie r/K vzhľadom k dimenziám kognitívneho štýlu „šírka kategorizácie“*. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; Katedra psychologických vied. - Školiteľ: PhDr. Ivan Sarmány- Schuller, CSc. Aktuálny stupeň štúdia: Magisterský – Nitra : FSVaZ, 2011.51 s.

Cieľom našej výskumnej práce bolo zistiť vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“. Zaujímal nás vzťah daných premenných vzhľadom na rôzne kritériá ako sú medzipohlavné rozdiely, vek, počet detí, rodinný a momentálny stav, ukončené vzdelanie, typ rodiny, z akej respondent pochádza, vzhľadom na to, či respondent pochádza z mesta alebo z dediny a vzhľadom na sebahodnotenie respondenta v dimenziách introvert- extrovert a na sebahodnotenie respondenta, či sa považuje viac za technický alebo sociálny typ. Pokúsili sme sa aj o širšiu demografickú štúdiu, do výskumnej vzorky sme zaradili probantov dvoch národností - Slovákov a Čechov. Na meranie r/K reprodukčnej stratégie sme použili dotazník HKSS od autora C.Giosan a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ sme merali dotazníkom C-W od autora Pettigrew. Výskumnú vzorku tvorilo 347 respondentov od 17 do 64 rokov. Výsledky nám ukázali, že sme našli štatisticky nevýznamný vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“, v každej z týchto kategórií. Väčšinu v našej výskumnej vzorke môžeme označiť za stredných kategorizátorov, úzky a široký kategorizátor nebol dostatočne zastúpený. Čo sa týka r/K reprodukčnej stratégie, najviac probantov z našej vzorky môžeme označiť ako K-stratégov, najviac respondentov sa nachádza v strede medzi týmito extrémami a r- stratéga sme v našej výskumnej vzorke ani nemali zastúpeného. Výsledky majú prispieť k objasneniu a lepšiemu pochopeniu danej témy.

Kľúčové slová: r/K reprodukčná stratégia. Kognitívny štýl. Šírka kategorizácie.

ABSTRACT

ZAJACOVÁ, Iveta: *Comparison of reproductive strategy r/ K in regard of the dimension of cognitive style "category width"*. Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Social Sciences and Health Care; Department of Psychological Sciences. - Tutor: PhDr. Ivan Sarmány- Schuller, CSc. Current level of study: Master. – Nitra : FSVaZ, 2011. 51 p.

The aim of our research work was to investigate the relationship between r/K reproductive strategy and cognitive style "category width". We were focused in the relation of the variables due to different criteria such as sex differences, age, number of children, family and current status, education completed, type of family, if respondent comes from a town or village and given respondent's self-evaluation in the dimensions of introvert-extrovert and respondent's self-evaluation if is considered a more like technical or social type.. We tried also to a wider demographic study, to there search sample we included respondent's from two nationalities- Czechs and Slovaks. For the measurement of r/K reproductive strategies, we used a questionnaire HKSS from the author C.Giosan and cognitive style "category width" was measured by the questionnaire C-W author Pettigrew. The research sample consisted of 347 respondents from 17 to 64 years old. The results showed us that, we didn't find any statistically significant relations between r/K reproductive strategy and cognitive style "category width", in neither of these categories. Most of our survey sample can be described as medium categorizators, narrow and wide categorizators were not sufficiently represented. As for the r/K reproductive strategies, most of our respondents can be called a K-strategists, a large number of respondents is in the middle between these extremes, and r-strategy, we have not represented in our survey. Results should contribute to the clarification and to the better understanding of the topic.

Key words: r/K reproductive strategy. Cognitive style. Category width.

OBSAH

ÚVOD.....	11
1 VÝCHODISKÁ EMPIRICKÉHO VÝSKUMU.....	12
1.1 VÝSKUMNÝ PROBLÉM A CIELE.....	12
1.2 VÝBER PARTNERA.....	12
1.2.1 REPRODUKČNÉ STRATÉGIE.....	17
1.2.2 r/K REPRODUKČNÁ STRATÉGIA.....	19
1.3 PROBLEMATIKA ROZHODOVANIA.....	22
1.3.1 KOGNITÍVNE ŠTÝLY.....	23
1.3.2 KOGNITÍVNY ŠTÝL „ŠÍRKA KATEGORIZÁCIE“.....	25
1.4 VÝSKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY.....	32
2 METÓDY.....	35
2.1 VÝSKUMNÝ SÚBOR.....	35
2.2 VÝSKUMNÉ METÓDY.....	36
2.3 TYP VÝSKUMNÉHO PLÁNU.....	38
2.4 METÓDY ANALÝZY DÁT.....	38
3 VÝSLEDKY.....	39
4 DISKUSIA.....	49
4.1 LIMITY VÝSKUMU.....	55
4.2 ODPORÚČANIA PRE ĎALŠIE VÝSKUMY.....	55
ZÁVER.....	56
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....	57
PRÍLOHY.....	62

ZOZNAM TABULIEK

<i>Tabuľka 1</i>	Rozdelenie charakteristík r a K stratégov.....	20
<i>Tabuľka 2</i>	Rozdelenie charakteristík širokého a úzkeho kategorizátora.....	28
<i>Tabuľka 3</i>	Rozloženie výskumného súboru podľa skupiny.....	35
<i>Tabuľka 4</i>	Rozloženie skupiny „bez potomkov“.....	36
<i>Tabuľka 5</i>	Rozloženie skupiny „s potomkami“.....	36
<i>Tabuľka 6</i>	Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“.....	39
<i>Tabuľka 7</i>	Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ v slovenskej populácii a v českej populácii.....	40
<i>Tabuľka 8</i>	K- stratégia u úzkych, stredných a širokých kategorizátorov.....	40
<i>Tabuľka 9</i>	Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ u mužov a žien.....	41
<i>Tabuľka 10</i>	Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ vo vekových skupinách od 11 do 30, od 31 do 45 a od 46-64 rokov.....	42
<i>Tabuľka 11</i>	Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ v skupinách „bez potomkov“ a „s potomkami“.....	42
<i>Tabuľka 12</i>	Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ s ohľadom na to, či respondent pochádza z úplnej alebo neúplnej rodiny.....	43
<i>Tabuľka 13</i>	Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ vzhľadom na výšku dosiahnutého vzdelania.....	44
<i>Tabuľka 14</i>	Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ vzhľadom na rodinný stav... ..	45

<i>Tabuľka 15</i> Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ vzhľadom na výšku dosiahnutého vzdelania.....	46
<i>Tabuľka 16</i> Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ vzhľadom na to, či respondent pochádza z mesta alebo z dediny.....	47
<i>Tabuľka 17</i> Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ vzhľadom samohodnotenie v dimenzií introvert-extrovert.....	47
<i>Tabuľka 18</i> Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ vzhľadom samohodnotenie v dimenzií technický-sociálny typ.....	48

ZOZNAM PRÍLOH

<i>Príloha 1</i> Dopĺňujúce otázky k dotazníkom.....	62
<i>Príloha 2</i> Dotazník HKSS.....	64
<i>Príloha 3</i> Dotazník C-W.....	66

ZOZNAM SKRATIEK A ZNAČIEK

r/K- r/K reprodukčná stratégia

C-W - kognitívny štýl šírka kategorizácie

Sig.- hodnota dosiahnutej významnosti

p – hladina významnosti

r_s- hodnota korelačného koeficientu

n- početnosť

SD- štandardná odchýlka

ÚVOD

V našej výskumnej práci sme sa zaoberali oblasťou r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“.

Rozhodovanie je jednou z najvýznamnejších oblastí v živote človeka. Každý deň sa ocitáme v situácií, kde dochádza k možnosti voľby, či už ide o banálne záležitosti, alebo takú významnú voľbu ako voľba životného partnera. My sme sa v našej práci pozreli na kognitívny štýl „šírku kategorizácie“ a skúmali sme jej vzťah k r/K reprodukčnej stratégií, kde sme chceli zistiť, či „šírka kategorizácie“ ovplyvňuje výber danej reprodukčnej stratégie.

Dôvodmi, prečo sme si vybrali výskumnú prácu „Porovnanie reprodukčnej stratégie r/K vzhľadom k dimenzií kognitívneho štýlu „šírka kategorizácie“ bol nedostatok výskumov, ktoré by sa zaoberali vzťahom práve týchto premenných a samozrejme osobný záujem o rozšírenie pohľadu a chápania r/K reprodukčnej stratégie. Daný výskum bol koncipovaný ako exploračný výskum.

V prvej časti sme koncipovali výskumný problém a ciele našej práce a následne sme popísali teoretické východiská danej problematiky. Údaje o danej téme sme čerpali najmä so zahraničných výskumov, ale aj zo slovenskej a českej literatúry. Zaoberali sme sa pojmami ako r/K reprodukčná stratégia, kognitívny štýl, „šírka kategorizácie“ . Na základe teoretických východísk sme si stanovili výskumné otázky a hypotézy.

Následne sme popísali výskumnú vzorku, výskumné metodiky a metódy štatistického testovania.

V závere uvádzame analýzu a interpretáciu výsledkov našej výskumnej práce a záver.

1 VÝCHODISKÁ EMPIRICKÉHO VÝSKUMU

1.1 VÝSKUMNÝ PROBLÉM A CIELE

Sledovali sme vzťah dimenzie kognitívneho štýlu „šírka kategorizácie“ k reprodukčnej stratégii, konkrétne k r/K reprodukčnej stratégii. Výskumný problém sme formulovali nasledovne: aký má r/K reprodukčná stratégia vzťah k dimenzií kognitívneho štýlu „šírka kategorizácie“? Cieľom výskumnej práce je zistiť, či má kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ významný vzťah s reprodukčnou stratégiou. V práci nadväzujeme na výsledky výskumu r/K reprodukčnej stratégie, ktoré sme sledovali v bakalárskej práci: Fyzická atraktivita a r/K reprodukčná stratégia. Kognitívne štýly charakterizujú nielen poznávacie, ale aj široké osobnostné vlastnosti, s prenikom aj do sociálnych a interpersonálnych vzťahov (Jurčová, Sarmány-Schuller, 1993). To je jeden z hlavných dôvodov, prečo sme sa rozhodli zisťovať vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom a šírku kategorizácie sme zvolili najmä preto, lebo je to jeden z kognitívnych štýlov, ktorý má najbližšie k procesom rozhodovania. A rozhodovanie pri voľbe partnera považujeme za jedno z najpodstatnejších rozhodnutí v živote človeka, najmä s ohľadom na reprodukciu.

Pokúsili sme sa aj o širšiu demografickú štúdiu, do výskumnej vzorky sme zaradili probantov dvoch národností - Slovákov a Čechov. Problematiku reprodukčnej stratégie r/K sme sledovali aj z pohľadu dvoch skupín: u tých, ktoré ešte nemajú žiadnych potomkov, u ktorej reprodukcia ešte neprebehla a u tých, ktorí už potomkov majú.

1.2 VÝBER PARTNERA

Pred niekoľkými desiatkami rokov boli v našej kultúre partnerské vzťahy sprostredkované najmä rodičmi alebo sa na výbere partnera aspoň podielali. Rozhodujúcim faktorom pri tom bola dosiahnuteľnosť v rovnakej sociálnej vrstve alebo priestore, čo väčšinou implikovalo podobné postoje a názory. Slobodný výber partnera na základe osobnej náklonnosti je teda pomerne novým javom (Willi, 2006).

Intrasexuálny výber pozostáva z jednotlivcov, ktorí súťažia s členmi rovnakého pohlavia o prístup k opačnému pohlaviu, čo v mnohých prípadoch znamená, že muži bojujú medzi sebou o prístup k ženám. V kontraste, intersexuálny výber pozostáva z členov jedného pohlavia, ktorí sa snažia urobiť dojem na členov druhého pohlavia. V tomto prípade sa

kladie dôraz na ženy, pretože ony sú všeobecne tie, ktoré musia byť ohromené, predtým ako dajú súhlas k páreniu (Workman, Reader, 2004).

Pri nadväzovaní interpersonálnych vzťahov rozhoduje nie len fyzická blízkosť, ktorá je jednou z najdôležitejších podmienok nadväzovania telesných vzťahov, ale tiež náklonnosť či príťažlivosť, ktorú u nás iný človek vzbudzuje. Interpersonálna atraktivita je tiež považovaná za podstatný činiteľ utvárania medziľudských vzťahov (Výrost, Slaměník, 2009).

Najmenšia skupina, ktorá je reprezentovaná dvoma jedincami, predstavuje partnerský vzťah, ktorý vzniká v rámci reprodukcie druhu (Nákonečný, 1999). U veľa živočíšnych druhov vyžaduje pohlavné rozmnožovanie a starostlivosť o potomkov vytváranie trvalejších partnerských zväzkov (Eibl-Eibesfeld, In: Nakonečný, 1999).

Sociológovia sa domnievajú, že sa stratégie nadväzovania vzťahov mohli vyvinúť u každého pohlavia odlišne, vzhľadom na odlišné role mužov a žien v procese reprodukcie (Atkinson, 2003). Výberové stratégie sú procesy vyjednávania a predaja, v ktorom jednotlivci robia ponuky, ktoré sú viazané na ich postavenie na trhu. Ženská trhová hodnota je determinovaná hlavne ukazovateľmi plodnosti (a v menšej miere reprodukčnou hodnotou), zatiaľ čo mužská trhová hodnota je určená jeho potencionálnym zárobkom a rizikom z možného budúceho ukončenia zväzku (súvisí s pravdepodobnosťou, že muž ako jeden z dvojice zomrie, alebo sa rozvedie v najbližších dvadsiatich rokoch). Autori ukázali, že tieto výberové preferencie zosilňujú význam požiadaviek, ktoré muži a ženy uplatňujú u svojich potencionálnych partnerov (i keď starší muži majú tendenciu preceňovať svoje trhové hodnoty) (Pawlowski, Dunbar, 1999).

Palchykov et al. (2012) zistili, že ženy sú viac zamerané na vzťahy s opačným pohlavím v reprodukčne aktívnom období svojho života. Ženy na rozdiel od mužov investujú značné prostriedky do vytvárania a udržania párov. Postupom času sa však ženská pozornosť presúva od svojho manžela na mladšie ženy, ktoré by na základe vekového rozdielu mohli byť ich dcérami. Tento prechod je relatívne hladký a pomalý (môže trvať aj okolo pätnásť rokov, do dosiahnutia šesťdesiatich rokov), v ktorom sa môže odrážať postupný príchod vnúčať. Autori tiež zistili, že ženy oveľa častejšie menia jednotlivcov vo svojom preferenčnom rebríčku, čo naznačuje, že ich vzťahy sú viac zamerané, zatiaľ čo u mužov sú viac rozptýlené. Ženy zároveň menia pozície jednotlivcov v ich rebríčku preferencií oveľa dramatickejšim spôsobom ako muži, čo môže podľa autorov odrážať ich posuny

v oddanosti, pretože ich reprodukčné stratégie prechádzajú výlučne z partnerského výberu k osobnej reprodukcií na (pra) rodičovské investície, najmä po dosiahnutí štyridsiatic rokov. Dámska rodová zaujatosť má teda tendenciu byť silnejšia ako u mužov, zrejme preto, že ich spôsob sociálneho kontaktu je silne riadený zmenami v štruktúre reprodukčnej investície počas celého života.

Vzhľadom na odlišné rodičovské investície u oboch pohlaví, aj preferencie pri voľbe partnera u ľudí sú odlišné. Muži a ženy preferujú rôzne vlastnosti, ktoré sa stali prediktorom plodnosti a prežitia potomkov. Konkurencia vo vnútri pohlavia (súťaž o partnera) a súťaž medzi pohlaviami (voľba partnera) majú rôzne dôsledky, ktoré sú odlišné u žien a mužov (Hill, 2004).

Muži síce biologicky investujú do svojich potomkov menej ako ženy, avšak svoju energiu a čas venujú hľadaniu zdrojov a tiež súpereniu o prístup k ženám s ostatnými mužmi. Mužská reprodukčná stratégia v najpriaznivejších podmienkach preferuje kvantitu a aby sa muž stal otcom čo najväčšieho počtu potomkov vynakladá minimum zdrojov pre jednu partnerku. Na základe evolúcie muži teda u žien uprednostňujú znaky, ktoré poukazujú na nasledovné kvality:

- schopnosť počať, porodiť a vychovávať deti- plodnosť je preukázateľná znakmi mladosti a fyziognómiou, ktorá je vhodná pre reprodukciu. Môžeme teda povedať, že mužov priťahujú ženy, ktoré sú mladšie, alebo tak vyzerajú, pretože je tam vysoká pravdepodobnosť počatia a dlhšieho plodného života. Za „krásne“ a uprednostňované budú považované detské črty tváre, ako malý nos, plné pery a veľké oči. Z hľadiska fyziognómie je vyhľadávaná postava, ktorá má tvar presýpacích hodín, čo znamená široké boky, ktoré predstavujú schopnosť ženy porodiť, úzky pás, ktorý poukazuje na neprítomnosť tehotenstva a dobrú výživu a zdravie, ktoré prezentujú veľké prsia a zadok (Hill, 2004). Muži sa v procese evolúcie naučili rozpoznávať plodné ženy podľa týchto fyzických znakov, čo potvrdil aj štúdia tridsiatich siedmich kultúr, kde muži na celkom svete uprednostňujú mladé a telesne príťažlivé ženy (Atkinson, 2003),
- zdravé telo/genom – príťažlivými fyzickými znakmi sú lesklé vlasy, čistá pokožka, symetrická tvár a postava a veľké množstvo energie,
- pohlavná čistota a vernosť – zvyšuje pravdepodobnosť otcovstva, ktoré sa po strate panenstva horšie posudzuje (Hill, 2004, s. 237).

Reprodukčné správanie mužov vzhľadom na preferované vlastnosti partnera a rodičovské investície evolučne vedie k tomu, že sú muži menej vyberaví, čo môže viesť k viacerým neverám so ženami rôznej kvality, zveličujú svoje zdroje, sú viac priťahovaní telesnými črtami a sú žiarliví a citliví k sexuálnej nevere svojich partneriek, pretože znižuje istotu otcovstva (Hill, 2004). Muži tiež môžu odložiť reprodukciu na dlhší čas ako ženy, bez toho, aby výrazne znížili svoj reprodukčný úspech (Shenk, 2011). Pokiaľ však ide o výber plodného partnera, v tomto muži čelia problému vzhľadom na limitovanú dobu plodnosti žien. Čiže pokiaľ muži založia výber svojej partnerky na črtách mladosti a atraktivity, pravdepodobne zanechajú viac živých potomkov, ako muži, ktorí tak neurobia (Workman, Reader, 2004).

Ženy na rozdiel od mužov biologicky investujú viac do svojich potomkov a na oplodnenie potrebujú len jedného muža. Evolučná stratégia žien uprednostňuje kvalitu, záväzok a zdroje, čím zaisťujú prežitie svojich potomkov. Uprednostňujú u mužov znaky, ktoré reprezentujú kvality:

- schopnosť poskytnúť zdroje – ženy uprednostňujú mužov, ktorý tieto zdroje vlastní alebo mužov, ktorí vlastní črty, ktoré im napomáhajú k získaniu týchto zdrojov. Preto preferujú mužov dominantných, často starších, pretože majú obvykle dobré postavenie. Inteligencia, ambicióznosť, schopnosti a sila pre budúce získavanie zdrojov sú taktiež žiaducimi vlastnosťami, pretože existuje pravdepodobnosť, že tieto vlastnosti zedia ich potomkovia (Hill, 2004). Ženy vyššie hodnotia sociálny status, pracovitosť a finančnú prosperitu u svojich potencionálnych mužských partnerov ako muži u žien (Workman, Reader, 2004).
- zdravé telo/genom – rovnako pre mužov aj pre ženy sú prítiažlivé fyzické znaky ako symetrická tvár a postava, čistá pokožka a lesklé vlasy, veľké množstvo energie, ale aj veľkosť svalov (Hill, 2004). „Fyzická atraktivita je daná črtami tváre, výškou postavy, držaním tela, hmotnosťou, farbou vlasov a pokožky, vekom, pomerom pásu a bokov, u žien veľkosťou a tonusom prs“ (Výrost, Slaměník, 2008, s. 252).
- nasadenie zdrojov – muži ho prejavujú v priebehu prvých stretnutí a odráža sa v láskavosti, veľkorysosti a delením sa o zdroje (Hill, 2004, s. 237).

Reprodukčné správanie žien, môže viesť vzhľadom na preferované vlastnosti partnera a počiatočné rodičovské investície k tomu, že sú vyberavejšie, čo môže viesť k neverám

len s mužmi vysokej kvality, priťahujú ich viac psychické črty mužov, zdôrazňujú a niekedy aj predstierajú svoje telesné znaky, sú žiarlivé a citlivé k emočnej nevere partnera z dôvodu rizika opustenia a straty zdrojov (Hill, 2004). Uprednostňujú mužov, ktorí sú ochotní a schopní vynaložiť na vzťah a výchovu detí veľké úsilie (Atkinson, 2003).

V intrasexuálnej súťaži muži aj ženy posilňujú svoje fyzické parametre. Ženy posilňujú znaky plodnosti a muži atribúty vykazujúce dominanciu a vyšší štatút (Thatcher, 2004). Naša senzitivita na fyzické znaky, ktoré skutočne reprezentujú to, že daný jednotlivec je ten, ktorý najviac zvyšuje naše šance na reprodukciu a je teda schopnejší a s lepším reprodukčným potenciálom, je pri výbere vhodného partnera veľmi dôležitá (Swami, 2006). Rola fyzickej atraktivity je u oboch pohlaví pri nadväzovaní vzťahov rovnaká, rozdiel sa však prejavuje z hľadiska perspektívy vzťahu. Obe pohlavia ju zdôrazňujú pri príležitostnom pohlavnom styku, avšak ak ide o perspektívu dlhodobejšieho vzťahu, muži fyzickú atraktivitu opäť zdôrazňujú, zatiaľ čo u žien táto požiadavka ustupuje do úzadia (Výrost, Slaměnik, 2008).

Dôležitým faktorom je aj vek, ktorý predstavuje logickú signifikanciu, kde u žien reprezentuje plodnosť a reprodukčné hodnoty, ktoré sú obe funkciou veku a u mužov vek pozitívne koreluje s bohatstvom a negatívne s očakávanou dĺžkou života (Pawłowski, Dunbar, 1999). Lycett a Dunbar (1999) zároveň poukázali na pravdepodobnosť, že práve vekom a rodinným stavom matky je ovplyvnené dobrovoľné prerušenie tehotenstva. Mladšia slobodná žena môže byť s väčšou pravdepodobnosťou ochotná potrať, z dôvodu očakávania priaznivejších príležitostí k výchove svojich detí, čo neplatí pre staršie slobodné ženy. Hovoria o silnom vzťahu medzi špecifickosťou veku, pravdepodobnosťou budúceho manželstva u slobodných žien a potratom prebiehajúceho tehotenstva. Mladšie slobodné ženy, u ktorých je pravdepodobnosť budúceho manželstva vyššia ako u starších slobodných žien, sú viac ochotné prerušiť tehotenstvo ako ich staršie kolegyne. Dôvodom je závislosť potomkov, ktorá má negatívny vplyv na vyhliadky mladších slobodných žien na manželstvo a je v súlade s údajmi, ktoré ukazujú, že matky s vysokou reprodukčnou hodnotou vykazujú výrazne vyššiu pravdepodobnosť potratu, než staršie slobodné ženy, ktoré sa blížia ku koncu svojej reprodukčnej kariéry. Táto úvaha sa stáva menej pravdepodobnou v prípade vydatých žien, pretože podmienky pre reprodukciu ostávajú v ich prípade konštantné. Zároveň však dodávajú možnosť, že slobodné ženy so

zvyšujúcou sa sociálnou a ekonomickou nezávislosťou nepozerajú na manžela ako na nevyhnutný predpoklad pri výchove detí.

Willi (2006) považuje za dôležitý faktor voľby partnera aktuálny vzťah k primárnej rodine. Predpokladá, že zmyslom partnerského vzťahu je realizáciu osobného potenciálu a preto prikladá vzťahu s rodičmi a súrodencami veľký význam. Ide o to, že buď budeme pokračovať v rodinných tradíciách, alebo sa voči nim vymedzíme. Partnerský vzťah teda môže predstavovať príležitosť, ako sa v dospelosti vydať inou cestou a získať si tým odstup od primárnej rodiny. Prvé stretnutie považuje za priestor, kde sa zisťujú informácie ohľadom sociálneho statusu, vzťahov, pôvodu, jeho vzťahu k pôvodnej rodine, či má deti, aké má vyhliadky v zamestnaní a celkovo plány do budúcnosti. Tiež sa jednotliviec zameriava na ponuky, ktoré mu jeho potencionálny partner môže ponúknuť, ako rôzne aspekty spoločenského života, sociálny status, majetok alebo postavenie v zamestnaní. Podstatné sú aj povahové vlastnosti, vzhľad a správanie sa počas prvého stretnutia, hodnoty, osobné ciele a životné postoje. Sebaistota, komunikačná prevaha a silná príťažlivosť môže byť príležitosť pre flirtovanie, avšak dlhodobý vzťah vzniká zo vzájomnej dynamiky, ktorá vyvoláva pocit, že môžeme byť pre partnera dôležití, že nás potrebuje.

1.2.1 REPRODUKČNÉ STRATÉGIE

Evoluční biológovia sa zaujímajú o voľbu partnera z troch dôvodov:

1. pretože má priamy vzťah na zákonitosti prúdu génov v rámci populácie a tak priamo ovplyvňuje budúcu štruktúru súboru génov (a s ohľadom na evolučnú históriu druhu),
2. pretože ak sa jednotlivci aktívne zapoja do výberu partnera, preferujú signály, ktoré poukazujú na ich kvalitu ako partnerov a signály, ktoré poukazujú na ich záujem o iných jednotlivcov,
3. a pretože výber partnera je problém, ktorý vyžaduje od jednotlivcov výber pod nátlakom s možným využitím teórie, z čoho vyplýva záujem o teoretický rámec danej problematiky (Pawłowski, Dunbar, 1999).

Reprodukcia je najzásadnejšie evolučné správanie človeka, v ktorom sa rodičia stretávajú s kompromisom pri rozhodovaní o tom, koľko detí mať a koľko investovať do každého z nich (Shenk, 2011). Reprodukcia však nezabezpečuje reprodukčný úspech (Lawson, Mace, 2011). Podľa evolučných teórií, obe pohlavia sa snažia zlepšiť svoj reprodukčný

úspech, na základe čoho si vyberajú svojho partnera. Muž zvyšuje svoj reprodukčný úspech výberom ženy, ktorá je vysoko plodná, má charakteristiky dobrej matky a je vnímavá. U žien všeobecne platí, že zvyšujú svoj reprodukčný úspech výberom muža, ktorý má vysoký status, kontroluje svoje zdroje a tým môže poskytnúť pre svojich potomkov materiálne zabezpečenie (Singh, 1993).

Ak by sme chceli posúdiť reprodukčnú hodnotu oboch pohlaví, u mužov to ide veľmi ľahko, pretože status, vysoké postavenie sa dosahuje na základe súťaže s ostatnými členmi ekonomickej a sociálnej hierarchie. U žien sa reprodukčná hodnota nedá tak presne a ľahko zistiť, preto na posúdenie tejto hodnoty je muž nútený používať nepriame signály, ako je fyzická atraktivita (Singh, 1993).

Mladší muži sú schopní prijať dlhšiu perspektívu vzťahu a preto môžu klásť väčší dôraz na reprodukčnú hodnotu, zatiaľ čo starší muži, ktorých možnosť reprodukcie môže byť značne obmedzená ich zvýšeným rizikom úmrtnosti sa môžu zamerať na aktuálne ukazovatele plodnosti, s cieľom maximalizovať počet svojich potomkov (Pawłowski, Dunbar, 1999).

Tak ako u ostatných druhov, rodičovské investičné správanie vzniklo prirodzenou voľbou lepších rodičovských génov do budúcnosti. Vzhľadom na túto evolučnú históriu ľudia očakávajú, že výpočet optimálnej investície do ich potomkov obsahuje tie faktory, ktoré ovplyvňujú čistú hodnotu starostlivosti (Gross, 2005).

Podľa teórie životnej histórie, sa celý život organizmu vyznačuje kompromismi medzi investíciami do úsilia somatického a reprodukčného. Somatické úsilie sa vyznačuje investíciou do vývoja, rastu a udržiavania tela, na druhej strane reprodukčné úsilie je investíciou do všetkých aspektov reprodukcie a je obvykle rozdelené do úsilia o párenie a do rodičovského úsilia. Preto hovoríme o kompromisoch, pretože investovanie času a energie do jedného druhu úsilia znižuje množstvo času a energie, ktoré môže byť investované do druhého (Shenk, 2011).

Lessels (1991, In: Shenk, 2011) tvrdí, že kompromisy životnej histórie, ktoré sú relevantné pre reprodukciu môžu byť zahrnuté do dvoch kategórií:

1. kompromis medzi aktuálnou a budúcou reprodukciou- pri vysokom riziku úmrtnosti spravia organizmy lepšie, ak zrejú rýchlejšie a majú skorú reprodukciu, zatiaľ čo pri nízkom riziku úmrtnosti si môžu organizmy dovoliť odložiť

reprodukciiu a tak predĺžiť somatické úsilie v nádeji, že dosiahnu väčší reprodukčný úspech v budúcnosti.

2. kompromis medzi množstvom a kvalitou potomkov- vysoká úroveň rodičovských investícií do existujúcich potomkov sa nutne viaže na nižšiu plodnosť, zatiaľ čo nízka úroveň rodičovských investícií umožňuje vyššiu plodnosť.

MacArthur a Wilson (1967) definujú dve základné stratégie dojednávania kompromisu medzi množstvom a kvalitou potomkov. Hovoria o r- stratégií, kde dochádza v nepredvídateľných podmienkach k vysokej úmrtnosti, kde je potrebná rýchla reprodukcia alebo k reprodukcií vôbec nedôjde. Za viac stabilnú považujú K- stratégiu, v ktorej prirodzený výber uprednostňuje organizmy, ktoré dlhšie zrejú, majú menej potomkov, ale do každého z nich veľa investujú.

1.2.2 *r/K REPRODUKČNÁ STRATÉGIA*

„r/K reprodukčná stratégia predstavuje základný princíp modernej evolučnej biológie“ (Rushton, 2000, s. 38).

r/K stratégia je tradičné označenie pre extrémny základných dimenzií reprodukcie. Na jednej strane môže jednotlivec rozdeliť svoje zdroje pre námahu, telesné úsilie, čím sa zameria napr. na zväčšovanie, rast tela. Na druhej strane svoje zdroje zameria na reprodukčné úsilie, teda snahu o párenie a následné investovanie do potomkov (Figueredo et al., 2006, In: Giosan, 2006). r- výberová stratégia teda znamená maximálny výkon, produkciu vysokého počtu potomkov, z ktorých však prežije len menšina. K- výberová stratégia predstavuje pravý opak. Produkciu nízkeho počtu potomkov, ktorí majú vyššiu šancu na prežitie.

Biológ Harvardskej Univerzity E. O. Wilson bol prvý, ktorý použil termín r/K reprodukčná stratégia. Používal ho na vysvetlenie populačných zmien u rastlín a živočíchov. Vo Wilsonovej rovnici je r skratka pre prirodzený druh reprodukcie (množstvo potomkov). Symbol K predstavuje množstvo rodičovskej starostlivosti, ktorá zabezpečí prežitie ich potomkov. r/K reprodukčnú stratégiu označuje ako geneticky organizovanú skupinu znakov, ktorá plní skúšky života- prežitie, rast a reprodukciu (Rushton, 2000).

Rushton (2000) prirovnáva K- stratégov k „ostreľovačom“, ktorí svoje úsilie a čas investujú len do niekoľkých starostlivo mierených úderov. K- stratégovia majú zložité sociálne systémy, spoločne pracujú na vytváraní prístrešia a získavaní jedla a celkovo

venujú svojmu potomstvu množstvo starostlivosti. Na druhej strane r- stratégov prirovnáva k „strelcom“, ktorí vypália veľký počet výstrelov, kde minimálne jeden z nich zasiahne cieľ.

Tabuľka 1 Rozdelenie charakteristík r a K stratégov.

K- stratégovia	r- stratégovia
RODINNÉ CHARAKTERISTIKY	
dlhé vzdialenosti medzi narodeniami	krátke vzdialenosti medzi narodeniami
niekoľko potomkov	veľa potomkov
nízka úmrtnosť detí	vysoká úmrtnosť detí
vysoké rodičovské investície	nízke rodičovské investície
INDIVIDUÁLNE CHARAKTERISTIKY	
pomalé dozrievanie	rýchle dozrievanie
oneskorená sexuálne reprodukcia	skorá sexuálna reprodukcia
dlhý život	krátky život
nízke reprodukčné úsilie	vysoké reprodukčné úsilie
efektívne využívanie energie	veľké využívanie energie
CHARAKTERISTIKY OBYVATEĽSTVA	
silná konkurencia	slabá konkurencia
stabilná veľkosť populácie	variabilná veľkosť populácie

Zdroj: Rushton, 2000, s. 36

Černosi sú považovaní za r- stratégov, orientálne populácie za K- stratégov a v strede medzi týmito populáciami sa nachádzajú belosi (Rushton, 2000).

Zmena plodnosti (počtu potomkov) predstavuje v oboch, tradičnej aj modernej populácií optimalizáciu životnej histórie kompromisom medzi rýchlosťou reprodukcie a rodičovskými investíciami. Antropologické a demografické štúdie potvrdili, že rodičia hľadajú rovnováhu medzi veľkosťou rodiny a úspechom potomkov. Dostupné dôkazy teda

naznačujú, že obmedzenie plodnosti možno chápať ako rodičovskú stratégiu pre zvýšenie šance svojho potomka na úspech (Lawson, Mace, 2011).

Rozlišujeme štyri základné významy r/K výberu:

1. K- výber je výber pre konkurenčnú schopnosť v preplnenej populácii; r- výber je výber v nepreplnenej populácii pre maximálny rast
2. K- výber je hustota závislých zložiek prírodného výberu a r- výber je hustota nezávislých zložiek prírodného výberu
3. K- druhy môžeme nájsť v prostredí, ktoré je dlhodobo stabilné a r- druhy sa nachádzajú v prostredí, ktoré je krátkotrvajúce
4. K- výber znamená pridelenie malej časti zdrojov pre reprodukciu; r- výber naopak pridáva veľkú časť zdrojov pre reprodukciu (Parry, 1981).

Wilson a Daly (1997) zistili, že ženy v Chicagskej štvrti s vysokou úmrtnosťou mali vyššiu plodnosť a nižší vek pri narodení prvého dieťaťa (a teda relatívne r- selektívna reprodukčná stratégia), ako ženy vo štvrtiach s nižšou úmrtnosťou.

26 bodovú High- K škálu (HKSS- High- K strategy scale), vytvoril Giosan (2006), ktorej faktory boli vyvinuté a testované na 250 respondentoch v USA. Položky, ktoré boli zahrnuté do rozsahu danej škály sa týkajú rizikového správania, spoločenského kapitálu, stúpajúcej mobility, zdravia a príťažlivosti.

High- K stratégia môže byť v našej modernej spoločnosti realizovaná prostredníctvom:

1. zvyšovania alebo zachovania vlastného zdravia, zdravia príbuzných a potomkov;
2. dosahovania narastajúcej mobility, ktorá sa môže prejaviť v starostlivosti o zdravie, kariérne a vzdelávacie možnosti pre potomkov;
3. sociálny kapitál, ktorý sa v prípade potreby môže odraziť v prijímaní pomoci od iných;
4. dôkladné uvažovanie o riskantnom správaní (napr. vyhýbanie sa riskantných aktivitám, zabezpečenie bezpečného úkrytu...) (Giosan, 2006).

HKSS (Giosan, 2006), významne koreluje so vzdelaním (pozitívne), s počtom predchádzajúcich manželstiev (negatívne), s počtom lekárskeho diagnóz (negatívne) a taktiež s vnímanou sociálnou pomocou (pozitívne). Takisto HKSS slabo, ale

signifikantne koreluje so skutočným počtom detí, ale významne koreluje s vnímanou kvalitou potomstva.

Ďalej Giosan (2009) uskutočnil štúdiu, v ktorej zisťoval spojitosť medzi duševnými ochoreniami a high-K reprodukčnou stratégiou. Vzorku tvorilo 1400 krízových pracovníkov, ktorí podstúpili psychologické vyšetrenie, pretože boli vystavení traumatickým udalostiam. Z výsledkov vieme, že ľudia, ktorí vykazovali nižšiu úroveň psychopatológie mali vyššie skóre v HKSS. HKSS teda môže predstavovať významný negatívny prediktor psychopatológie, ktorý predstavuje značný rozptyl vo všeobecnej psychopatológii, v PTSD (post-traumatic stress disorder), vo funkčnom postihnutí, v poruchách spánku, hneve a tiež HKSS negatívne koreluje so závažnosťou PTSD.

V našej predchádzajúcej práci, v ktorej sme sa zaoberali vzťahom medzi r/K reprodukčnou stratégiou a fyzickou atraktivitou sme zistili, že r- stratégovia sa pri hodnotení vlastnej atraktivity hodnotia ako menej atraktívny ako K- stratégovia, ktorí sa hodnotia ako atraktívnejší. Ďalej sme sa zaoberali indexmi, ktoré reprezentujú fyzickú atraktivitu a to BMI, WHR a Rohrerov index. Podľa našich zistení, BMI a Rohrerov index nemá štatisticky významný vzťah s r/K reprodukčnou stratégiou, avšak štatisticky významný vzťah sme zistili medzi WHR a danou reprodukčnou stratégiou. Tento vzťah bol zistený v skupine „bez potomkov“, do ktorej boli zaradení respondenti, u ktorých ešte neprebehla reprodukcia, teda nemajú ešte žiadnych potomkov. V tejto skupine respondentov sa nižšie hodnoty WHR spájajú s K- stratégiou a vyššie hodnoty WHR s r- stratégiou. Taktiež v skupine „bez potomkov“ sme zistili vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a hodnotením dôležitosti fyzickej atraktivity v každodennom živote. Pre r- stratégov nie je fyzická atraktivita v každodennom živote dôležitá a naopak K- stratégovia prikladajú fyzickej atraktivite v každodennom živote veľkú dôležitosť (Sarmány-Schuller, Zajacová, 2010).

1.3 PROBLEMATIKA ROZHODOVANIA

Jednu z najvýznamnejších oblastí v živote človeka tvoria práve procesy rozhodovania. Výskumníci v tejto oblasti sa zaoberajú rôznou problematikou, ako je napr.: akým informáciám venujú ľudia pozornosť? Ako tieto informácie využívajú? Aké je poradie myšlienkových procesov, s pomocou ktorých ľudia dospievajú k voľbe? Vzhľadom k téme našej práce nás zaujal aj výskum Edwardsa (In: Bačová, 2010), ktorý rozšíril skúmanie podmienenej pravdepodobnosti, ktorá sa vzťahuje na hodnotenia, ktoré zohľadňujú vzťah

medzi informáciami a presvedčením. Ľudia často pri posudzovaní nezohľadňujú priemerný výskyt javu, ale ich úsudok možno korigovať, napríklad ak prezentujeme problém ako početnosť výskytu, ale ako pravdepodobnosť javu.

Teória rozhodovania je spôsob formalizovania zdravého úsudku (common sense). „Rozhodovateľ analyzuje možné výsledky jemu dostupných alternatív v dvoch dimenziách: hodnote (utility) alternatívy a pravdepodobnosti jej výskytu. Potom volí alternatívu s očakávaním najväčšej hodnoty. Nemôže zaručiť, že výsledok bude tak dobrý ako dúfal, ale urobil najlepšie rozhodnutie, ako mohol urobiť, vzhľadom na svoje preferencie a dostupné informácie“ (North, In: Bačová, 2010, s.33).

Psychológovia, ktorí skúmali rozhodovanie v paradigme preferenčnej voľby sa sústredili na skúmanie v podmienkach neistoty (t.j. rizikovej voľby). Pojem riziko (risk, or risk-taking), môžeme chápať v dvoch rovinách:

1. ako situáciu nebezpečenstva;
2. ako voľbu situácie alebo aktivity s vysokou mierou pravdepodobnosti neúspechu alebo straty, niečo čo nás ohrozuje, ale má súčasne pre človeka určitú hodnotu (Sarmány-Schuller, 2009, s.8).

V medzipohlavnom porovnaní môžeme riskantnejšie prejavy pozorovať viac u mužov ako u žien hlavne u tých, kde by bola opatrnejšia stratégia výhodnejšia, ide o prirodzený evolučný aspekt (Sarmány-Schuller, 2009).

1.3.1 KOGNITÍVNE ŠTÝLY

Pojem „štýl“ zaviedol do psychológie G. Allport v roku 1937, ako identifikátor rôznych osobnostných typov (Ruisel, 2006b). Záujem o kognitívny štýl však siaha prinajmenšom k Jungovi, ktorý v roku 1923 navrhol teóriu psychologických typov, ktoré sa v modifikovanej forme používa pri hodnotení kognitívnych štýlov dodnes pomocou MBTI (Sternberg, Grigorenko, 1997). Kognitívny štýl ako premenná, meria silu preferencie spôsobu, akým sú spracovávané informácie. Každá zo štyroch dimenzií MBTI sa líši z hľadiska spracovania informácií. Napr. extroverzia-introverzia. Extroverti majú tendenciu dať prednosť: spracovávaniu informácií prostredníctvom sociálnej interakcie; preferujú slovné nápady; reakcie na otázky sú rýchle, ako keby rozmýšľal nahlas; uprednostňujú stretnutia tvárou a tvár ako písomnú komunikáciu. Introverti uprednostňujú

spracovávanie informácií: interne; rozvíjajú nápady a robia rozhodnutia v izolácii; nie vždy realizujú svoje nápady a myšlienky; preferujú písomné formy komunikácie (Scholl, 2001).

Kognitívne štýly popisujú, ako jednotlivec získava vedomosti (poznanie) a ako tieto informácie spracováva. Súvisia s mentálnym správaním, ktoré jednotlivec obvykle používa pri riešení problémov. Kognitívny štýl je obvykle popisovaný ako stabilný a trvalý rozmer osobnosti, ktorý ovplyvňuje postoje, hodnoty a sociálne interakcie (Cognitive styles and learning styles, 2011). Kognitívne štýly odrážajú obvyklý spôsob, akým jednotlivec reaguje na prostredie a ako vidí svet (Sarmány-Schuller, 1994). Podľa súčasných poznatkov kognitívny štýl predstavuje globálnu charakteristiku kognitívnych procesov, ktoré sa uplatňujú najmä pri riešení problémov (Jurčová, Sarmány-Schuller, 1993).

Kognitívny štýl reprezentuje konzistentnosť v spôsobe, ako jednotlivci prijímajú, analyzujú, ukladajú, získavajú a odovzdávajú informácie (Sarmány-Schuller, 2009), rovnako ako procesorová jednotka v počítači. Charakterizujú nielen poznávacie, ale aj široké osobnostné vlastnosti, s prenikom aj do sociálnych, interpersonálnych vzťahov (Jurčová, Sarmány-Schuller, 1993). Kognitívny štýl tvorí osobnostný invariant, ktorý sa prejavuje v kognitívnych procesoch a následne aj v postojoch pri uchopení a riešení problému. Tiež sa viaže na afektívnu oblasť človeka (Sarmány-Schuller, 2011).

Kognitívny štýl nie je ani tak o rozhodovaní jednotlivca, ale viac o postupoch používaných na ich tvorbu (Scholl, 2001). Tak ako v centre intelektových štýlov, tak aj v centre kognitívnych štýlov, ležia procesy rozhodovania a riešenia problémov, ktoré sú typické a generalizovane aplikované postupy v narábaní s informáciami. (Sarmány-Schuller, 1994).

„Charakteristiky kognitívneho štýlu sledujú individuálne rozdiely v kognitívnych procesoch, na základe ktorých sa získava poznanie. Kognitívne štýly diskriminujú vlastnosti ležiace v centre procesov rozhodovania, pričom najčastejšie sa vychádza z toho, že jednotlivec v situácii neistoty a neurčitosti sa neriadi objektívnou, ale skôr subjektívnou pravdepodobnosťou“ (Sarmány-Schuller, 2009, s.10).

Kognitívny štýl, ako osobnostný faktor patrí v priebehu dospelosti k jednému z prediktorov múdrosti, spolu s otvorenosťou skúsenosti, tvorivosťou, ktoré sú zamerané na hodnotenie a posudzovanie informácií (Ruisel, 2006a).

Viac menej všetky známe dimenzie kognitívnych štýlov sa v rôznej miere významne podieľajú na procesoch rozhodovania a tým aj na kvalite riešenia problémov (Sarmány-

Schuller, 2011). Ako dimenzie kognitívnych štýlov, ktoré majú najbližšie k procesu rozhodovania môžeme zaradiť reflexivita-impulzivita autor Kagan 1964 (Sarmány-Schuller, 2009), ktorá je označovaná aj ako „kognitívne tempo“. Impulzivita hovorí o rýchlosti, ale často aj nepresnosti riešení a aj o zníženej schopnosti predovšetkým v procese analýzy dát. Naopak reflexivita poukazuje na presnosť, pre ktorú je charakteristická pomalosť a je charakteristická tiež systematickou analýzou informácií a kontrolou impulzívneho správania. Táto dimenzia kognitívneho štýlu hovorí predovšetkým o rýchlosti a presnosti pri spracovaní informácií (Sarmány-Schuller, 2011). Tiež sa na procesoch rozhodovania podieľa analyticko-intuitívny štýl autor Allinson a najmä šírka kategorizácie „category width“ C-W autor Pettigrew 1958, ktorú v literatúre môžeme nájsť aj pod názvom ekvivalenčné pásmo (Sarmány-Schuller, 2009; Sarmány-Schuller, 2011).

1.3.2 KOGNITÍVNY ŠTÝL „ŠÍRKA KATEGORIZÁCIE“

Dimenzia kognitívneho štýlu „šírka kategorizácie“ (C-W), slúži ako mediátor individuálnych rozdielov a zachytáva konzistencie v šírke kognitívnych kategórií. Jej podstatou sú individuálne rozdiely v šírke kategórií, ktoré sú podmienené všeobecnejšími rozdielmi v stratégiách spracovania informácií (Jurčová, Sarmány-Schuller, 1993; Sarmány-Schuller, 1994).

Obsahuje dva extrémne póly. Na jednej strane široký kategorizátor dosahuje lepšie výsledky v úlohách, kde ťaží z integrovanej holistickej stratégie. Naopak úzky kategorizátor vyniká v úlohách, ktoré vyžadujú detailné, analytické spracovanie informácií. Všeobecne môžeme povedať, že úzky kategorizátor má snahu byť opatrný, rigidný a má vysokú istotu v kognitívnom rozhodovaní, čo sa týka hlavne mužov. Ide aj o istú intelektuálnu pasivitu. Široký kategorizátor však vykazuje potrebu „slobody“, nezávislosti a potrebu variety zážitkov. V širokej kategorizácii sú zistené aj vyššie rizikové tendencie, aj v sociálnych situáciách (Jurčová, Sarmány-Schuller, 1993; Sarmány-Schuller, 1994; Sarmány-Schuller, 1995).

Zužovanie kategórie môže predstavovať minimalizáciu vedomia externého ohrozenia. Široký kategorizátor je ochotný tolerovať chyby typu I, v kontraste úzky kategorizátor je ochotný tolerovať chyby typu II (Pettigrew, 1958; Bieri, 1968; Walker, Gibbins, 1989). Inak povedané, úzky kategorizátor vylučuje veľa pozitívnych prípadov ohraničením kategórie tak, aby minimalizoval počet možných negatívnych prípadov, na rozdiel od

širokého kategorizátora, ktorý viac riskuje aj negatívne prípady v snahe zachytiť maximálne množstvo pozitívnych prípadov (Sarmány-Schuller, 1994; Sarmány-Schuller, 1995). V podstate ide o charakteristiky citlivosti na podnetové zmeny a rozdiely v rizikovosti sú podmienené aj pohlavnými rozdielmi, motiváciou, podnetovou situáciou, úlohou a pod. (Jurčová, Sarmány-Schuller, 1993).

Murdoch et.al. (1969) popisuje šírku kategorizácie v dvoch hlavných typoch a to typ 1, kde sú položky triedené do rôznych podobných kategórií a typ 2, kde sú položky posudzované podľa toho, či sú alebo nie sú súčasťou predtým definovaných kategórií. V oboch typoch šírky kategorizácie, úzki kategorizátori triedia relatívne málo položiek do rovnakých kategórií, avšak v rovnakej dobe zahrňujú relatívne veľké množstvo položiek do rôznych kategórií. Podľa toho, či je zdôraznená rovnosť alebo odlišnosť, môže byť rovnaká osoba označená ako úzky alebo široký kategorizátor. Ide o rozsah alebo číslo objektov či udalostí, ktoré je jedinec schopný zahrnúť pod danú kategóriu. Širokí kategorizátori inklinujú k širšiemu rozsahu podnetov, s väčším počtom kategórií odpovedí ako úzky kategorizátori (Pearsons, 1970).

Kreativita a divergentné myslenie je charakteristické pre širokého kategorizátora. Divergentné myslenie vedie k inovatívnemu a užitočnému riešeniu problému, existuje viac ako jedna správna odpoveď a tiež vyžaduje holistický prístup. Úzky kategorizátor uprednostňuje konvergentné myslenie (Massaro a Ferguson, 1993).

Fenomén „šírky kategorizácie“ bol demonštrovaný a študovaný posledných 30 rokov. Bol objektom dôležitého experimentálneho výskumu a jeho súhrnný posudok, ktorý obsahuje výsledky z viac ako 125 štúdií vydal Pettigrew v roku 1982. Koncept je zdanlivo jednoduchý, odkazuje na „rozsah prípadu zahrnutého v kognitívnej kategórií“ (Walker, Gibbins, 1989).

Pôvodná metodika bola vyvinutá na základe laboratórnych experimentov Brunera a Rodriguesa (in Pettigrew, 1958), ktorí pozorovali individuálnu konzistentnosť rozsahu (šírky) kognitívnych kategórií, kde probanti mali vybrať z extrémov najtmavších či najsvetlejších farieb, resp. najvyšších či najnižších tónoch, v širokej variete kategórií. Na základe tohto Pettigrew (1958) vytvoril metodiku na meranie kognitívneho štýlu „šírky kategorizácie“, pod názvom Category width scale, so spresnením, že ide o „dotazník hodnotenia“ (Estimation Questionnaire). Dotazník obsahuje 20 položiek a ponúka nám isté tvrdenia, ktoré sú vo forme priemernej hodnoty. Úlohou respondenta je odhadnúť, ktorá zo

štyroch fixných číselných alternatív zodpovedá najväčšiemu a ktorá najmenšiemu prípadu výskytu daného javu (Jurčová, Sarmány-Schuller, 1993, Massaro, Ferguson, 1993). Respondenti musia posúdiť, či dané možnosť môže byť považovaná za člena tejto koncepcnej kategórie uvedením prípadných limitov tejto kategórie (Huang, 1981b). Na základe zhody v odhadoch respondentov sa dokázal výskyt širokých, stredných a úzkych kategorizátorov a to v položkách rôznych kategórií, kde ide o odhad rýchlosti, veľkosti, váhy, času a rôznych iných údajov (Pettigrew, 1958). Položky boli zámerne vybrané tak, aby boli neurčité, takže odpovede budú odrážať všeobecné spracovanie stratégie, a nie jeho špecifické znalosti. Stratégia sa prejaví, ak sú hodnoty položiek skutočne neznáme. Ak by bola položka známa, mohol by subjekt jednoducho uviesť správnu odpoveď (Massaro, Ferguson, 1993).

Príklad položky:

Zoológovia odhadli priemernú dĺžku veľrýb v Atlantickom oceáne približne na 19.8 metra. Otázkou je, čo si myslíte: a. aká je najväčšia, b. aká je najmenšia veľryba v Atlantickom oceáne.

Tabuľka 2 Rozdelenie charakteristík širokého a úzkeho kategorizátora.

charakteristika	široký kategorizátor	úzky kategorizátor
<i>ekvivalenčné pásmo - miera šírky subjektívneho odhadu podobnosti</i>	expanzívny záber, menšia koncentrácia na podrobné rozdiely medzi podnetmi	koncentruje sa na detaily; striktná definícia podobnosti
<i>riskovanie - stratégia tolerancie chyby</i>	chyby tzv. typu I. – riskuje negatívne prípady v snahe zachytiť maximum pozitívnych prípadov	chyby tzv. typu II.- vylučuje veľa pozitívnych prípadov, ohraničením pásma kategórie tak, aby minimalizoval počet negatívnych prípadov
<i>medzipohlavné rozdiely</i>	významne vyššie skóre v šírke kategorizácie u mužov- viac riskujú v konceptuálnych úlohách	významne nižšie skóre v šírke kategorizácie u žien- viac riskujú v úlohách, ktoré vyžadujú hodnotenie
<i>všeobecne</i>	väčšia nezávislosť - potreba „slobody“ a variety zážitkov	opatrný, rigidný - vysoká istota v kognitívnom rozhodovaní (najmä muži); odráža intelektuálnu pasivitu
<i>redukcia disonancie a konformity</i>	nižšia ochota zmeniť postoje = nevnímajú diskrepanciu tak ostro a pomerne ľahko asimilujú rozdiely	vyššia ochota zmeniť postoje = vyššia potreba rozriešiť a doriešiť inkonzistentné situácie a následná snaha redukovať túto diskrepanciu
<i>posun rizika = zvýšenie všeobecnej hladiny rizikivosti pod vplyvom konfrontácie s inými</i>	bol pozorovaný malý posun	bol pozorovaný najväčší posun = vyššia tendencia konfrontovať sa
<i>sociálne porovnávanie a hodnotenie</i>	aj neadekvátne rozšírenie skúseností z jednej sociálnej situácie na inú	jemnejšia detekcia sociálnych zmien, ktoré sa vyskytujú v skupinových vzťahoch

Zdroj: Pettigrew, 1958, Jurčová, Sarmány-Schuller, 1993.

Sarmány-Schuller (1994) sa vo svojom výskume sústredil na medzipohlavné rozdiely v preferenciách zvládacích stratégií a dimenzie kognitívneho štýlu „šírka kategorizácie“, ako aj na niektoré osobnostné charakteristiky, ktoré sa môžu významnejšie podieľať na copingových stratégiách. Zistil, že muži sú významne viac rigidnejší a možno u nich pozorovať vyváženejší odhad, u žien sú na druhej strane významné širšie odhady pre malé čísla. U mužov ďalej zistili štatisticky významnú koreláciu vyváženosti odhadu pre malé a veľké hodnoty, s vyhľadávaním sociálnej podpory, čo poukazuje na to, že nereálne hodnotenie prichádzajúcej informácie sa môže prejavovať aj vo forme hľadania podpornej externej informácie. V skupine žien sa vyrovnanosť odhadu významne pozitívne viaže na únikové copingové stratégie. Potvrdil sa však aj významný vzťah šírka kategorizácie s preferovanou inštrumentálnou copingovou stratégiou, ktorá je pozitívne spojená a analytickým spracovaním informácie, ktoré je typické pre úzku kategorizáciu. Zároveň dodáva, vzhľadom k tomu, že jednou zo základných charakteristík úzkeho kategorizátora je snaha po opatrnosti, resp. istá intelektová pasivita, používanie inštrumentálnej stratégie je pravdepodobne pre jedinca tohto typu výhodnejšie.

Pettigrew (1958) zistil, že z medzipohlavných rozdielov, muži zvyknú byť širší kategorizátori a tak isto ľudia lepší v matematických schopnostiach sa zdajú byť širší kategorizátori. Mnoho štúdií ukazuje, že ženy sa radia skôr do kategórie úzkeho kategorizátora a tiež úzkych kategorizátorov označujú za viac „konzervatívnych“ (Bieri, 1968; Pearsons, 1970).

Kogan (1976, In: Jurčová, Sarmány-Schuller, 1993) upozorňuje na fakt, že „šírka kategorizácie“ nemôže mať ten istý psychologický význam v detstve, mladosti a neskôr, pretože jej interpretácia sa týka posunu a sústredenia sa na rozdiely v percepciách, koncepcných základov, abstrakcie a syntézy. Jurčová, Sarmány-Schuller (1993) zistili, že vyšší vek sa spája s tendenciou k užšej kategorizácii, teda väčšej realnosti odhadu.

Jurčová, Sarmány-Schuller (1993) vo svojom výskume nepotvrdili vzťah tvorivého divergentného myslenia so šírkou kategorizovania ani v ukazovateli originality, ani v ukazovateli flexibility. Nepotvrdili tiež očakávané intersexuálne rozdiely v šírke kategorizovania, ktoré vysvetľujú rôznymi sociokultúrnymi činiteľmi v našej a americkej kultúre. U mužov však potvrdili predpoklad, že je vyššia hladina riskovania u širokých kategorizátorov a nižšia hladina riskovania u úzkych kategorizátorov. V skupine žien hovoria o vyššej rizikivosti v sociálnej oblasti u úzkych kategorizátorov. Predovšetkým ide o situácie ako zmena zamestnania a medziľudské vzťahy.

Eckrich a McCall zistili súvislosť medzi „šírkou kategorizácie“ a ochotou vyskúšať rôzne druhy nových výrobkov pre domácnosť. Široký kategorizátor bol ochotný riskovať nákup nového výrobku a teda prijať nové technológie, ktoré boli založené na potenciálnej produkcii doposiaľ neznámych výhod a mohli tak poskytovať väčší úžitok aj napriek možnému poklesu. Na druhej strane úzky kategorizátor bol ľahostajný voči možným výhodám práve z dôvodu rizika spojeného s neznámou technológiou a používajú preto viac bežných prostriedkov, ktoré prinášajú rovnaký výsledok.

Kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ má štatisticky významný kladný vzťah k vyhľadávaniu intenzívnych zmien (Sarmány-Schuller, 1994). Sarmány-Schuller (1995) tiež zistil, že šírka kategorizácie má signifikantne významný vzťah s anxiou. Širokí kategorizátori sú vykazujú vyššie skóre anxiozity ako úzki kategorizátori, čo vysvetľuje vzťahom kognitívnej filtrácie stratégie s limitmi k vyššej hodnote informácie (vytváranie psychologických, fyzických alebo sociálnych bariér alebo ich redukcií alebo ich úplnej ignorácií).

Huang (1981a) urobil experiment, ktorý pozostával z troch sedení. Počas prvého sedenia prezentoval probantom sériu dvanástich podobných negatívov. Úlohou probantov bolo pozrieť si každý návrh a rozhodnúť sa, či sa im páči, alebo nie. V popisnej časti boli probanti požiadaní, aby napísali všetky črty, ktoré považujú za spoločné pre všetky návrhy. Tretí test spočíval v úsudkoch, koľko z novo prezentovaných návrhov bolo v nejakej miere podobných, ale nie rovnakých s predchádzajúcimi návrhmi, ktoré boli prezentované na prvom stretnutí. Výsledky ukázali, že širokí kategorizátori sú viac citlivý na spoločné črty, všeobecné črty identifikovali bez väčšej námahy ako úzki kategorizátori, ktorí boli koncentrovaní na rozdiely a spomínali signifikantne vyššie číslo detailov, ako širokí kategorizátori. Výsledky tretieho testu ukázali, že úzki kategorizátori posudzovali nové stimuly ako menej podobné originálnym návrhom, ako širokí kategorizátori.

Aj Messick a Damarin (1964, In: Huang, 1981a) poukázali na fakt, že úzki kategorizátori boli lepší v popisovaní tvárí na fotografiách, ktoré boli prezentované v experimente skôr, od fotografií, ktoré boli v experimente prezentované neskôr a celkovo zaznamenali ich väčšiu pozornosť na detaily. Pearsons (1970) vo svojom experimente však popiera zistenia predchádzajúcich autorov, ktorí tvrdili, že úzki kategorizátori boli lepší v úlohách, kde si mali zapamätať tváre na fotografiách. Pearsons zistil, že práve širokí kategorizátori boli tí, ktorí boli schopný zopakovať skoro dvojnásobok vlastností ako úzki kategorizátori (13.3 verus 6.7 vlastností u úzkych kategorizátorov). Zistený rozdiel však môže byť zapríčinený

učebnou úlohou. Úzki kategorizátori evidentne rýchlo našli ohnisko primárnych vlastností a potom viac ignorovali zvyšné vlastnosti, zatiaľ čo širokí kategorizátori boli viac „širokí“ v zosúladení rôznych prezentovaných vlastností. Výsledky podporili autorovu hypotézu, že široký kategorizátor si kognitívne spracuje a zapamätá väčšie množstvo stimulačných vlastností. Nielen že zopakovali väčšie množstvo rozličných vlastností, ale tiež objavili inú štruktúru učenia. Úzkych kategorizátorov v učebných úlohách vedie ich konzervatívnosť k tomu, aby ich perцепčná selektivita obsiahla len minimálne množstvo funkčných podnetov potrebných na vytvorenie požadovaných kategórií.

Huang (1981b) využil vo svojom experimente techniku sémantického diferenciálu a zistil, že významové rozdiely medzi dvoma typmi kategórií sa zdajú byť väčšie u úzkych kategorizátorov, majú teda odlišnejšie významové kategórie ako širokí kategorizátori. Zahnutie položky ako člena kategórie je závislé od vnímanej vzdialenosti medzi položkou a prototypom danej kategórie. Menej typické položky sémantickej kategórie budú častejšie vyňaté z členstva danej kategórie úzkymi kategorizátormi ako širokými. Úzki kategorizátori triedia položky do veľkého množstva relatívne podobných kategórií, zatiaľ čo širokí kategorizátori triedia položky do relatívne malého množstva podobných kategórií (Mundoch, et.al., 1969). Dôvodom môže byť aj fakt, že úzki kategorizátori zaznamenali rozdiely medzi dvoma objektmi jednoduchšie, ako ich zhodné črty. U širokých kategorizátorov môže byť stred záujmu opačný (Brugger et. al., 2007). Oba typy kategorizátorov častejšie hodnotili ako nečlenov rovnakej kategórie menej typické položky ako stredne typické položky. Huang tiež overoval hypotézu, že širokí kategorizátori vykážu kratší overovací čas u oboch, menej aj stredne typických položiek. Táto hypotéza sa však nepotvrdila. Overovací čas sa zvyšoval, keď sa level typickosti položiek znižoval. V jeho experimente tiež zistil, že C-W škála signifikantne súvisela s pohlavím probantov, ženy boli viac radené do kategórie úzky kategorizátor (Huang, 1981b).

Sarmány- Schuller (1998) potvrdil svoje predchádzajúce zistenie, týkajúce sa negatívne korelácie medzi šírkou kategorizácie a rezignujúcimi tendenciami. Vzhľadom na zistenia môžeme očakávať, že úzki kategorizátori môžu byť presní v kognitívnom rozhodovaní, ale pri riešení problému sa skorej vzdávajú alebo sa koncentrujú na čiastočné riešenie. U širokých kategorizátorov na druhej strane môžeme vidieť evidentnú tendenciu sa nevzdávať a vysokú motiváciu k doplneniu rozhodnutia. Výsledky tiež ukázali štatisticky významný pozitívny vzťah medzi prokrastináciou a širokými kategorizátormi. Uvedenú skutočnosť interpretujú na základe schopnosti širokého kategorizátora tolerovať chyby.

Eagly (1968) zisťoval vzťah medzi tolerenciou k protichodnosti a šírkou kategorizácie. Rozpory boli vyvolané prostredníctvom kladnej prezentácie mierne protichodného názoru komunikátora od vlastného názoru probanta. Najväčšiu pozitívne zmenu zaznamenal u mužov, ktorí boli intolerantní k protichodnosti a boli zaradení do kategórie úzky kategorizátor. Asimilujúci posun, ktorý nastal medzi intolerantnými osobami širokej kategorizácie bol porovnateľný so stupňom posunu, ktorý sa vyskytoval medzi intolerantnými aj tolerantnými osobami úzkej kategorizácie. Konfrontácia so správou, ktorá je úplne odlišná od vlastného názoru vytvára u úzkeho kategorizátora vyššiu potrebu rozpustiť tento rozpor než u širokého kategorizátora. Úzky kategorizátor sa oveľa radšej ako široký kategorizátor zamestnáva redukovaním nezhody odpovedi hľadaním informácie, ktorá toto rozhodnutie podopiera. Úzky kategorizátor má tiež tendenciu vykazovať vyššiu asimiláciu ako široký kategorizátor.

Singer (1990) zistil, že spravodlivosť vnímania pri výbere rozhodnutia nebola ovplyvnená individuálnymi rozdielmi v šírke kategorizácie. V porovnaní so širokými kategorizátormi, úzki kategorizátori mali viac „prehnané“ vnímanie spravodlivosti: rozhodnutie výberu viac oprávneného kandidáta danej kategórie bolo vnímané ako správnejšie ako výber menej oprávneného kandidáta. Hovorí o tom, že výber, ktorý je založený na vlastnosti jadra je vnímaný ako spravodlivý, zatiaľ čo výber obsahujúci akúkoľvek formu pohyblivosti od jadra je vnímaný ako nespravodlivý.

Vaught (1970) zistil, že širokí kategorizátori majú tendenciu byť menej sebaistý v rozhodnutiach.

1.4 VÝSKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY

Ako uvádzame v kapitole 1.2.2, r- stratégovia sa vyznačujú tým, že majú veľa potomkov, krátke vzdialenosti medzi potomkami a nízke rodičovské investície na rozdiel o K- stratégov, ktorí majú len niekoľko potomkov a vysoké rodičovské investície (Rushton, 2000). V kapitole 1.3.2 uvádzame, že široký kategorizátor má potrebu väčšej nezávislosti, slobody a variety zážitkov, zatiaľ čo úzky kategorizátor je naopak skôr rigidný, potrebuje vysokú istotu v kognitívnom rozhodovaní (Pettigrew, 1958). Preto sme si položili nasledujúcu výskumnú otázku:

VO₁: Existuje vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“?

Podľa teórie podvojnej dedičnosti sú kultúra a gény nezávislými, ale interagujúcimi systémami evolučných zmien, pričom kultúrne vplyvy pôsobia na tradičnú genetickú selekciu často neočakávaným spôsobom (Barrett, 2007). Orientálne populácie sú považované za K- stratégov, černosi sú považovaní za r- stratégov a belosi sa nachádzajú v strede, medzi týmito dvoma populáciami (Rushton, 2000). Formulovali sme nasledujúcu výskumnú hypotézu. Ak sa nám daná hypotéza potvrdí a teda nebude existovať štatisticky významný vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ ani u Slovenskej, ani u Českej populácie, tak do ďalšieho výskumu tieto dve skupiny spojíme.

H₁: Predpokladáme, že neexistuje štatisticky významný rozdiel vo vzťahu medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ u Slovenskej a Českej populácie.

Na základe uvedeného pri VO₁, sme formulovali aj dve výskumné hypotézy:

H₂: Predpokladáme, že K- stratégovia budú viac radení do kategórie úzky kategorizátor.

H₃: Predpokladáme, že r- stratégovia budú viac radení do kategórie široký kategorizátor.

Ako uvádzame v kapitole 1.2, preferencie pri voľbe partnera u ľudí sú odlišné, a to napr. i vzhľadom na odlišné rodičovské investície u oboch pohlaví. Biologicky muži do potomkov investujú menej než ženy, ale vynakladajú viac úsilia na hľadanie zdrojov. Ženy biologicky do potomkov investujú viac a potrebujú len jedného muža, aby ich oplodnil. Ženy oproti mužom viac preferujú kvalitu, zdroje a záväzok, aby zaistili prežitie svojich potomkov (Hill, 2004). Ako uvádzame v kapitole 1.3.2, čo sa týka „šírky kategorizácie“, mužov môžeme označiť viac za širokých kategorizátorov- viac riskujú v konceptuálnych úlohách a ženy viac za úzkych kategorizátorov, pretože viac riskujú v úlohách, ktoré vyžadujú hodnotenie (Pettigrew, 1958). Rozhodli sme sa položiť si nasledovnú výskumnú otázku:

VO₂: Aké sú medzipohlavné rozdiely vo vzťahu r/K reprodukčnej stratégie a kognitívneho štýlu „šírka kategorizácie“?

Zaujímalo nás aj to, aký môže byť vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a „šírkou kategorizácie“ vzhľadom na vek respondentov, vzhľadom k počtu detí, kde sme použili naše rozdelenie výskumnej vzorky na skupinu „bez potomkov“ a skupinu „s potomkami“.

Ďalej vzhľadom na to, či pochádzajú z úplnej alebo neúplnej rodiny, na ich dosiahnuté vzdelanie, rodinný a momentálny stav. Chceli sme zistiť, či existuje rozdiel vo vzťahu medzi týmito dvoma premennými v tom, keď respondent pochádza z mesta alebo z dediny a nakoniec sme chceli zistiť vzťah daných premenných vzhľadom na sebahodnotenie respondentov v dimenzií introvert- extrovert. Preto sme si položili nasledovné výskumné otázky:

VO₃: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na vek?

VO₄: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ v skupine „bez potomkov“ a v skupine „s potomkami“?

VO₅: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na to, či respondent pochádza z úplnej alebo neúplnej rodiny?

VO₆: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na výšku dosiahnutého vzdelania?

VO₇: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na rodinný stav?

VO₈: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na momentálny stav?

VO₉: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na to, či respondent pochádza z mesta alebo z dediny?

VO₁₀: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na sebahodnotenie v dimenzií introvert- extrovert?

VO₁₁: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na seba hodnotenie v dimenzií technický- sociálny typ?

2 METÓDY

2.1 VÝSKUMNÝ SÚBOR

Do výskumnej vzorky sme náhodným výberom vybrali 347 respondentov zo Slovenska a Českej republiky vo vekovom rozmedzí od 17 do 64 rokov. Ich priemerný vek bol 29.96 rokov. Z celkového počtu 347 respondentov bolo 149 mužov a 198 žien. Výskumný súbor zo Slovenskej republiky tvorilo 278 respondentov, z toho 132 mužov a 146 žien, vo vekovom rozmedzí od 17 do 64 rokov. Priemerný vek Slovenských respondentov bol 30 rokov. Výskumný súbor z Českej Republiky tvorilo 69 respondentov, z toho 17 mužov a 52 žien, vo vekovom rozmedzí od 17 do 53 rokov. Ich priemerný vek bol 29.84 rokov. Z celkového počtu respondentov 301 (86.7%) pochádzalo z úplnej rodiny a 46 (13.3%) z neúplnej rodiny. Čo sa týka dosiahnutého vzdelania, najviac bolo respondentov, ktorí dosiahli vysokoškolské vzdelanie 1. stupňa a to 148 (42.7%), vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa dosiahlo 108 (31.1%), ďalej nasledovalo stredoškolské s maturitou - 56 (16.1%), gymnázium ukončilo 29 respondentov (8.4%) a traja (0.9%) respondenti z našej vzorky ukončili stredoškolské vzdelanie bez maturity a tiež traja (0.9%) respondenti ukončili základné vzdelanie. Vzhľadom na momentálny stav bolo 127 respondentov študentmi (36.6%), 172 bolo zamestnaných (49.6%), nezamestnaných respondentov bolo 46 (13.3%) a medzi respondentmi boli aj dvaja dôchodcovia (0.6%). 235 respondentov z našej vzorky pochádzalo z mesta (67.7%) a 112 pochádzalo z dediny (32.3%). 184 (53%) respondentov sa seba hodnotilo ako extroverti a 163 (47%) sa seba hodnotilo ako introverti.

Respondentov sme rozdelili aj na dve výskumné skupiny a to na skupinu, ktorá ešte nemá žiadnych potomkov a na skupinu, ktorá už potomkov má.

Tabuľka 3 Rozloženie výskumného súboru podľa skupiny

Skupina	početnosť	percentá
bez potomkov	231	66.6
s potomkami	116	33.4
súčet	347	100.0

Vekové rozmedzie výskumnej skupiny „bez potomkov“ bolo od 17 do 51 rokov. Ich priemerný vek bol 24.49 rokov. Z tejto výskumnej skupiny bolo 92 (39.8%) respondentov slobodných, ktorí nemali partnera, 129 (55.8%) respondentov bolo slobodných, ale mali

partnera, siedmi (3%) bolo ženatých/vydatých a traja (1.3%) respondenti boli rozvedení. Počet potomkov v skupine bol 0.

Tabuľka 4 Rozloženie skupiny „bez potomkov“

pohlavie	početnosť	percentá
muž	108	46.8
žena	123	53.2
súčet	231	100.0

Vekové rozmedzie výskumnej skupiny „s potomkami“ bolo od 24 do 64 rokov. Ich priemerný vek bol 40.86 rokov. Z tejto výskumnej skupiny dvaja (1.7%) respondenti boli slobodní bez partnera, deväti respondenti (7.8%) boli slobodní s partnerom, 88 (75.9%) respondentov bolo ženatých/vydatých, 15 (12.9%) respondentov bolo rozvedených a dvaja (1.7%) respondenti boli vdovci/vdovy. Počet potomkov bol minimálne jeden a maximálne päť. Priemerný počet potomkov bol 1.84.

Tabuľka 5 Rozloženie skupiny „s potomkami“

pohlavie	početnosť	percentá
muž	41	35.3
žena	75	64.7
súčet	116	100.0

2.2 VÝSKUMNÉ METÓDY

Vo výskume sme administrovali nasledovné metodiky a hladinu významnosti sme si stanovili na hodnotu $\alpha = .05$.

r/K reprodukčnú stratégiu sme merali pomocou dotazníku HKSS, ktorého autorom je Cezar Giosan (2006). Giosan vytvoril 26 bodovú High- K škálu obsahujúcu faktory, ktoré sa týkajú zdravia, príťažlivosti, stúpajúcej mobility, spoločenského kapitálu a rizikového správania, ktoré boli vyvinuté a testované na 250 respondentoch v USA. Priemerný vek respondentov bol 45.91 (SD=8.62), priemerný počet detí bol 1.68 (SD=1.28). Priemerné skóre HKSS bolo 81.45 (SD=13.83). Reliabilita dotazníku je vysoká (Cronbach's Alpha =.92, počet položiek =26), takže položky sú vnútorne konzistentné. Daná škála bola testovaná aj na 300 respondentoch zo Slovenska, z ktorých bolo 219 žien a 81 mužov,

priemerný vek 24.10 (SD=5.81). Tieto zatiaľ neuvěřené dáta, ktorých autorom je PhDr. Ivan Sarmány-Schuller, CSc., ukazujú priemerné skóre HKSS 84.67 (SD=9.60). V skupine mužov bolo priemerné skóre HKSS 84.73 (SD=9.70) a v skupine žien bolo priemerné skóre HKSS 84.65 (SD=9.58). Úlohou respondentov bolo odpovedať na dané výroky (tvrdenia) pomocou 5 stupňovej škály: 5 - vôbec nesúhlasím, 4 - nesúhlasím, 3 - neviem, 2 - súhlasím, 1 - celkom súhlasím.

Na meranie dimenzie kognitívneho štýlu „šírka kategorizácie“ sme použili škálu odhadovania C-W (Category width scale, Pettigrew, 1958) v upravenej slovenskej verzii (Jurčová, Sarmány-Schuller, 1993). Pôvodnú Pettigrewovu metodiku nebolo možné použiť v našich podmienkach bez adaptácie a to z dôvodu, že viaceré položky pôvodnej verzie obsahujú zastaralé údaje (okolo r. 1950) a najmä preto, že položky v dotazníku boli založené na amerických reáliách pri odhade ktorých by sa mohla uplatniť skôr náhodná voľba jedného z neznámych údajov ako kognitívny štýl šírky kategorizácie. Preto Jurčová, Sarmány-Schuller (1993) nahradili polovicu položiek položkami obsahujúce súčasné reálie vyskytujúce sa v domácej kultúre. Pri vývoji alternatívnych položiek postupovali obdobne ako autor originálnej verzie a to tak, že v predvýskume administrovali položky s otvorenými odhadmi extrémnych hodnôt vysokoškolákom ekonomického smeru a alternatívne odpovede pre jednotlivé položky odvodili od 10., 35., 65., a 90., percentilu otvorených odhadov. Skórovanie odpovedí zodpovedá tomu, ako ďaleko je zvolená alternatíva ďaleko od priemeru (plus 3 je najvzdialenejšia, plus 2 bližšia...). Celkové skóre dosiahneme súčtom odpovedí najvyšších a najnižších odhadov. Čím je hodnota vyššia, tým je väčšia šírka kategorizovania. Odpovede sa hodnotia tromi skóre: C-W1 vyjadruje priemernú hodnotu získanú z odhadov najvyšších hodnôt, C-W2 vyjadruje priemernú hodnotu z odhadov najnižších hodnôt a C-W3 je celkové skóre dotazníka (suma C-W1+C-W2). Z vymedzenia širokého kategorizovania vyplýva, že odhady sa aj pri vysokých aj pri nízkych hodnotách pohybujú čo najďalej od priemeru. Taktiež hodnoty C-W1 a C-W2 by mali byť vo všetkých prípadoch veľmi blízke. Upravenú slovenskú verziu škály C-W administrovali študentom ekonomického smeru (n= 68, priemerný vek 19.7 roka), študentom technického smeru strojárstvo (n= 216, priemerný vek 22, 5 roka), študentom teórie kultúry a manažmentu (n= 25, priemerný vek 21.08 roka) a vzorke dospelých rôznych profesií (vysokoškolské vzdelanie, n= 49, priemerný vek 37.75 roka). Vo všetkých vzorkách boli zastúpení muži aj ženy.

2.3 TYP VÝSKUMNÉHO PLÁNU

Na realizáciu našich cieľov, odpovedanie na naše výskumné otázky a na verifikáciu našich výskumných hypotéz sme využili kvantitatívnu, dotazníkovú metódu. Dotazníky HKSS a C-W sme administrovali online cez internet a papierovou formou.

2.4 METÓDY ANALÝZY DÁT

Zozbierané údaje sme vyhodnotili v štatistickom programe SPSS 16.0. Údaje získané administráciou dotazníkov HKSS a C-W sme spracovali nasledujúcimi postupmi– Spearmanov korelačný koeficient, početnosť, percentá, aritmetický priemer a štandardná odchýlka.

Pre kardinálne premenné sme urobili testy normality a s vybranými premennými sme pracovali na ordinálnej úrovni merania.

3 VÝSLEDKY

VO₁: Existuje vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“?

Na spracovanie výsledkov našej výskumnej otázky sme použili korelačnú analýzu, Spearmanov korelačný koeficient. Výsledné údaje uvádzame v tabuľke 6. Hodnota korelačného koeficientu medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ je $r_s = 0.016$, na hladine významnosti $p > 0.05$. Nezistili sme štatisticky významný vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a medzi kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“.

Tabuľka 6 Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“

		r/K	C-W
r/K	r_s	1	.016
	Sig.		.771
C-W	r_s	.016	1
	Sig.	.771	

r/K = r/K reprodukčná stratégia, C-W = kognitívny štýl šírka kategorizácie, r_s = hodnota korelačného koeficientu, Sig. = hodnota dosiahnutej významnosti

H₁: Predpokladáme, že neexistuje štatisticky významný rozdiel vo vzťahu medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ u Slovenskej a Českej populácie?

Výsledné údaje uvádzame v tabuľke 7. Hodnota korelačného koeficientu medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ v slovenskej populácií je $r_s = 0.018$ a v českej populácií je $r_s = 0.011$, na hladine významnosti $p > 0.05$. Na spracovanie výsledkov našej výskumnej hypotézy sme použili korelačnú analýzu, Spearmanov korelačný koeficient. Nezistili sme štatisticky významný vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a medzi kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ ani v slovenskej populácií ani v českej populácií.

Tabuľka 7 Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ v slovenskej populácii a v českej populácii

		slovenská populácia		česká populácia	
		r/K	C-W	r/K	C-W
r/K	r _s	1	.018	1	.011
	Sig.		.760		.928
C-W	r _s	.018	1	.011	1
	Sig.	.760		.928	

r/K = r/K reprodukčná stratégia, C-W = kognitívny štýl šírka kategorizácie, r_s = hodnota korelačného koeficientu, Sig. = hodnota dosiahnutej významnosti

H₂: Predpokladáme, že K- stratégovia budú viac radení do kategórie úzky kategorizátor.

Na spracovanie výsledkov našej výskumnej hypotézy sme porovnávali dosiahnuté aritmetické priemery K- stratégov voči kognitívne štýlu „šírka kategorizácie“. Výsledné údaje uvádzame v tabuľke 8. Počet úzkych kategorizátorov a zároveň K- stratégov je 6 (3.4%), dosiahnutý aritmetický priemer je AM=20 a štandardná odchýlka je SD=8.07. Výskumná hypotéza sa nám nepotvrdila. Najväčší počet K- stratégov môžeme zaradiť do kategórie stredný kategorizátor, s počtom 163 (93.1%), aritmetickým priemerom AM=59.77 a štandardnou odchýlkou SD=12.10 (3.4%). Šesť K- stratégov môžeme zaradiť do kategórie široký kategorizátor, s aritmetickým priemerom AM=20 a štandardnou odchýlkou SD=8.07.

Tabuľka 8 K- stratégia u úzkych, stredných a širokých kategorizátorov

		n	percentá	AM	SD
K- stratég	úzky kategorizátor	6	3.4	20.00	8.07
	stredný kategorizátor	163	93.1	59.77	12.10
	široký kategorizátor	6	3.4	108.00	10.23
	súčet	175	100		

n= početnosť, AM= aritmetický priemer, SD= štandardná odchýlka

H₃: Predpokladáme, že r- stratégovia budú viac radení do kategórie široký kategorizátor.

Na spracovanie výsledkov našej výskumnej hypotézy sme porovnávali dosiahnuté aritmetické priemery r- stratégov voči kognitívne štýlu „šírka kategorizácie“. V našej

výskumnej vzorke sa nevyskytol ani jeden prípad r- stratéga. Z tohto dôvodu nemôžeme potvrdiť, ani vyvrátiť našu výskumnú hypotézu.

VO₂: Aké sú medzipohlavné rozdiely vo vzťahu r/K reprodukčnej stratégie a kognitívneho štýlu „šírka kategorizácie“?

Na spracovanie výsledkov našej výskumnej hypotézy sme použili korelačnú analýzu, Spearmanov korelačný koeficient. Výsledné údaje uvádzame v tabuľke 9. Hodnota korelačného koeficientu u mužov medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ je $r_s = 0.168$ a u žien $r_s = -0.084$, na hladine významnosti $p > 0.05$. Ani u mužov ani u žien sme nezistili štatistický významný vzťah medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“.

Tabuľka 9 Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ u mužov a žien

		muži		ženy	
		r/K	C-W	r/K	C-W
r/K	r_s	1	.168	1	-.084
	Sig.		.041		.239
C-W	r_s	.168	1	-.084	1
	Sig.	.041		.239	

r/K = r/K reprodukčná stratégia, C-W = kognitívny štýl šírka kategorizácie, r_s = hodnota korelačného koeficientu, Sig. = hodnota dosiahnutej významnosti

VO₃: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na vek?

Vek respondentov sme si rozdelili do troch vekových skupín a to od 17 do 30, od 31 do 45 a od 46 do 64. Na spracovanie výsledkov našej výskumnej hypotézy sme použili korelačnú analýzu, Spearmanov korelačný koeficient. Výsledné údaje uvádzame v tabuľke 10. Hodnota korelačného koeficientu vo vekovej skupine od 17 do 30 rokov medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ je $r_s = 0.042$, od 31 do 45 rokov je hodnota korelačného koeficientu $r_s = 0.016$ a od 46 do 64 rokov je $r_s = -0.143$, na hladine významnosti $p > 0.05$. Ani v jednej vekovej kategórii sme nezistili štatistický významný vzťah medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“.

Tabuľka 10 Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ vo vekových skupinách od 11 do 30, od 31 do 45 a od 46-64 rokov

		17- 30		31-45		46-64	
		r/K	C-W	r/K	C-W	r/K	C-W
r/K	r _s	1	.042	1	.016	1	-.143
	Sig.		.525		.885		.405
C-W	r _s	.042	1	.016	1	-.143	1
	Sig.	.525		.885		.405	

r/K = r/K reprodukčná stratégia, C-W = kognitívny štýl šírka kategorizácie, r_s = hodnota korelačného koeficientu, Sig. = hodnota dosiahnutej významnosti

VO₄: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ v skupine „bez potomkov“ a v skupine „s potomkami“?

Výsledné údaje uvádzame v tabuľke 11 a na spracovanie výsledkov našej výskumnej hypotézy sme použili korelačnú analýzu, Spearmanov korelačný koeficient. Hodnota korelačného koeficientu v skupine „bez potomkov“ medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ je r_s = 0.022 a v skupine „s potomkami“ je hodnota korelačného koeficientu medzi danými premennými r_s = -0.002, na hladine významnosti p > 0.05. Ani v skupine „bez potomkov“ a v skupine „s potomkami“ sme nezistili štatistický významný vzťah medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“.

Tabuľka 11 Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ v skupinách „bez potomkov“ a „s potomkami“

		„bez potomkov“		„s potomkami“	
		r/K	C-W	r/K	C-W
r/K	r _s	1	.022	1	-.002
	Sig.		.739		.979
C-W	r _s	.022	1	-.002	1
	Sig.	.739		.979	

r/K = r/K reprodukčná stratégia, C-W = kognitívny štýl šírka kategorizácie, r_s = hodnota korelačného koeficientu, Sig. = hodnota dosiahnutej významnosti

VO₅: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na to, či respondent pochádza z úplnej alebo neúplnej rodiny?

Na spracovanie výsledkov našej výskumnej hypotézy sme použili korelačnú analýzu, Spearmanov korelačný koeficient. Výsledné údaje uvádzame v tabuľke 12. Hodnota korelačného koeficientu v skupine respondentov, ktorí pochádzajú z úplnej rodiny medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ je $r_s = -0.11$ a v skupine respondentov, ktorí pochádzajú z neúplnej rodiny je hodnota korelačného koeficientu medzi danými premennými $r_s = 0.192$, na hladine významnosti $p > 0.05$. Ani v jednej z týchto skupín sme nezistili štatistický významný vzťah medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“.

Tabuľka 12 Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ s ohľadom na to, či respondent pochádza z úplnej alebo neúplnej rodiny

		úplná		neúplná	
		r/K	C-W	r/K	C-W
r/K	r_s	1	-.011	1	.192
	Sig.		.847		.200
C-W	r_s	-.011	1	.192	1
	Sig.	.847		.200	

r/K = r/K reprodukčná stratégia, C-W = kognitívny štýl šírka kategorizácie, r_s = hodnota korelačného koeficientu, Sig. = hodnota dosiahnutej významnosti

VO₆: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na výšku dosiahnutého vzdelania?

Na spracovanie výsledkov našej výskumnej hypotézy sme použili korelačnú analýzu, Spearmanov korelačný koeficient. Výsledné údaje uvádzame v tabuľke 13. Hodnota korelačného koeficientu v skupine respondentov, ktorí dosiahli základné vzdelanie medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ je $r_s = -0.500$, v skupine respondentov, ktorí dosiahli stredoškolské vzdelanie bez maturity je hodnota korelačného koeficientu medzi danými premennými $r_s = 1.0$, v skupine respondentov, ktorí dosiahli stredoškolské vzdelanie bez maturity je $r_s = -0.136$, v skupine respondentov, ktorí dosiahli gymnaziálne vzdelanie je hodnota korelačného koeficientu $r_s = 0.299$, v skupine respondentov, ktorí dosiahli vysokoškolské vzdelanie 1. stupňa je $r_s = 0.097$ a v skupine

respondentov, ktorí dosiahli vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa je hodnota korelačného koeficientu medzi danými premennými $r_s = -0.049$, na hladine významnosti $p > 0.05$. Ani v jednej z týchto skupín sme nezistili štatistický významný vzťah medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“.

Tabuľka 13 Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ vzhľadom na výšku dosiahnutého vzdelania

		základné		SŠ bez maturity		SŠ s maturitou	
		r/K	C-W	r/K	C-W	r/K	C-W
r/K	r_s	1	-.500	1	1.00	1	-.136
	Sig.		.667		.		.317
C-W	r_s	-.500	1	1.00	1	-.136	1
	Sig.	.667		.		.317	

		gymnázium		VŠ 1.stupeň		VŠ 2.stupeň	
		r/K	C-W	r/K	C-W	r/K	C-W
r/K	r_s	1	.299	1	.097	1	-.049
	Sig.		.116		.240		.614
C-W	r_s	.299	1	.097	1	-.049	1
	Sig.	.116		.240		.614	

r/K = r/K reprodukčná stratégia, C-W = kognitívny štýl šírka kategorizácie, r_s = hodnota korelačného koeficientu, Sig. = hodnota dosiahnutej významnosti

VO₇: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na rodinný stav?

Výsledné údaje uvádzame v tabuľke 14. Výsledky našej výskumnej hypotézy sme spracovali pomocou Spearmanovho korelačného koeficientu. Hodnota korelačného koeficientu v skupine respondentov, ktorí boli slobodní- bez partnera medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ je $r_s = 0.180$, v skupine respondentov, ktorí boli slobodní- s partnerom je hodnota korelačného koeficientu medzi danými premennými $r_s = -.118$, v skupine respondentov, ktorí boli ženatí/é je $r_s = 0.057$, v skupine respondentov, ktorí boli rozvedení/é je hodnota korelačného koeficientu $r_s = -0.097$, v skupine respondentov, ktorí boli vdovci/vdovy je hodnota korelačného koeficientu medzi danými premennými $r_s = 1.00$, na hladine významnosti $p > 0.05$. Ani v jednej z týchto skupín sme nezistili štatistický významný

vzťah medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“.

Tabuľka 14 Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ vzhľadom na rodinný stav

		slobodný- bez partnera		slobodný- s partnerom		ženatý/vydatá	
		r/K	C-W	r/K	C-W	r/K	C-W
r/K	r _s	1	.180	1	-.118	1	.057
	Sig.		.083		.163		.580
C-W	r _s	.180	1	-.118	1	.057	1
	Sig.	.083		.163		.580	

		rozvedený/á		vdovec/vdova	
		r/K	C-W	r/K	C-W
r/K	r _s	1	-.097	1	1.00
	Sig.		.701		.
C-W	r _s	-.097	1	1.00	1
	Sig.	.701		.	

r/K = r/K reprodukčná stratégia, C-W = kognitívny štýl šírka kategorizácie, r_s = hodnota korelačného koeficientu, Sig. = hodnota dosiahnutej významnosti

VO₈: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na momentálny stav?

Na spracovanie výsledkov našej výskumnej hypotézy sme použili korelačnú analýzu, Spearmanov korelačný koeficient. Výsledné údaje uvádzame v tabuľke 15. Hodnota korelačného koeficientu v skupine respondentov, ktorí boli momentálne študenti medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ je r_s = 0.053, v skupine respondentov, ktorí boli zamestnaní je hodnota korelačného koeficientu medzi danými premennými r_s = -.014, v skupine respondentov, ktorí boli nezamestnaní je r_s = -0.113 a v skupine respondentov, ktorí boli na dôchodku je hodnota korelačného koeficientu medzi danými premennými r_s = 1.00, na hladine významnosti p > 0.05. Ani v jednej z týchto skupín sme nezistili štatistický významný vzťah medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“.

Tabuľka 15 Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ vzhľadom na výšku dosiahnutého vzdelania

		študent		zamestnaný		nezamestnaný	
		r/K	C-W	r/K	C-W	r/K	C-W
r/K	r _s	1	.053	1	-.014	1	-.113
	Sig.		.552		.855		.457
C-W	r _s	.053	1	-.014	1	-.113	1
	Sig.	.552		.855		.457	

		dôchodca	
		r/K	C-W
r/K	r _s	1	1.00
	Sig.		.
C-W	r _s	1.00	1
	Sig.	.	

r/K = r/K reprodukčná stratégia, C-W = kognitívny štýl šírka kategorizácie, r_s = hodnota korelačného koeficientu, Sig. = hodnota dosiahnutej významnosti

VO₉: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na to, či respondent pochádza z mesta alebo z dediny?

Výsledky našej výskumnej hypotézy sme spracovali pomocou Spearmanovho korelačného koeficientu. Výsledné údaje uvádzame v tabuľke 16. Hodnota korelačného koeficientu v skupine respondentov, ktorí pochádzali z mesta medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ je r_s = -0.010, v skupine respondentov, ktorí pochádzali z dediny je hodnota korelačného koeficientu medzi danými premennými r_s = 0.067, na hladine významnosti p > 0.05. Ani u respondentov, ktorí pochádzajú z mesta, ani u respondentov, ktorí pochádzajú z dediny sme nezistili štatistický významný vzťah medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“.

Tabuľka 16 Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ vzhľadom na to, či respondent pochádza z mesta alebo z dediny

		mesto		dedina	
		r/K	C-W	r/K	C-W
r/K	r _s	1	-.010	1	.067
	Sig.		.881		.482
C-W	r _s	-.010	1	.067	1
	Sig.	.881		.482	

r/K = r/K reprodukčná stratégia, C-W = kognitívny štýl šírka kategorizácie, r_s = hodnota korelačného koeficientu, Sig. = hodnota dosiahnutej významnosti

VO₁₀: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na sebahodnotenie v dimenzií introvert- extrovert?

Na spracovanie výsledkov našej výskumnej hypotézy sme použili korelačnú analýzu, Spearmanov korelačný koeficient. Výsledné údaje uvádzame v tabuľke 17. Hodnota korelačného koeficientu medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ v skupine respondentov, ktorá sa hodnotila ako introverti je r_s = 0.033 a v skupine respondentov, ktorí sa hodnotili ako extroverti je hodnota korelačného koeficientu medzi danými premennými r_s = -0.004, na hladine významnosti p > 0.05. U oboch skupín sme nezistili štatistický významný vzťah medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“.

Tabuľka 17 Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ vzhľadom samohodnotenie v dimenzií introvert- extrovert

		introvert		extrovert	
		r/K	C-W	r/K	C-W
r/K	r _s	1	.033	1	-.004
	Sig.		.675		.961
C-W	r _s	.033	1	-.004	1
	Sig.	.675		.961	

r/K = r/K reprodukčná stratégia, C-W = kognitívny štýl šírka kategorizácie, r_s = hodnota korelačného koeficientu, Sig. = hodnota dosiahnutej významnosti

VO₁₁: Aký je vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na seba hodnotenie v dimenzií technický- sociálny typ?

Na spracovanie výsledkov našej výskumnej hypotézy sme použili korelačnú analýzu, Spearmanov korelačný koeficient. Výsledné údaje uvádzame v tabuľke 18. Hodnota korelačného koeficientu medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ v skupine respondentov, ktorá sa hodnotila ako technický typ je $r_s = -0.002$ a v skupine respondentov, ktorí sa hodnotili ako sociálny typ je hodnota korelačného koeficientu medzi danými premennými $r_s = -0.103$, na hladine významnosti $p > 0.05$. U oboch skupín sme nezistili štatistický významný vzťah medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“.

Tabuľka 18 *Hodnoty korelačného koeficientu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ vzhľadom samohodnotenie v dimenzií technický- sociálny typ*

		technický typ		sociálny typ	
		r/K	C-W	r/K	C-W
r/K	r_s	1	-.002	1	-.103
	Sig.		.983		.273
C-W	r_s	-.002	1	-.103	1
	Sig.	.983		.273	

r/K = r/K reprodukčná stratégia, C-W = kognitívny štýl šírka kategorizácie, r_s = hodnota korelačného koeficientu, Sig. = hodnota dosiahnutej významnosti

4 DISKUSIA

V našej výskumnej práci sme sa snažili zistiť, či má r/K reprodukčná stratégia vzťah s kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“. Pokúsili sme sa o širšiu demografickú štúdiu a to tým, že sme do vzorky zaradili probantov dvoch národností a to Slovákov a Čechov. Vo vzťahu daných premenných nás zaujímali tiež medzipohlavné rozdiely, to, či sa tento vzťah mení vzhľadom na stúpajúci vek, výšku dosiahnutého vzdelania, či je rozdiel v tomto vzťahu, ak probant pochádza z úplnej alebo neúplnej rodiny. Ďalej sme zisťovali, či existuje vzťah medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ u respondentov, ktorí pochádzajú z mesta alebo z dediny, vzhľadom na ich momentálny stav a rodinný stav a vzhľadom na ich sebahodnotenie v dimenziách introvert-extrovert. Problematiku reprodukčnej stratégie r/K sme sledovali aj z pohľadu dvoch skupín: u tých, ktoré ešte nemajú žiadnych potomkov, u ktorej reprodukcia ešte neprebehla a u tých, ktorí už potomkov majú. V práci nadväzujeme na výsledky výskumu r/K reprodukčnej stratégie, ktoré sme sledovali v bakalárskej práci: Fyzická atraktivita a r/K reprodukčná stratégia. Stanovili sme si jedenásť výskumných otázok a tri hypotézy.

Našu výskumnú vzorku tvorilo 347 respondentov. Respondentov sme na začiatku rozdelili do skupiny Slovákov a Čechov a zisťovali sme, či existuje rozdiel vo vzťahu medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“ u týchto dvoch národností. Z dôvodu, že sme zistili, že v ani u jednej národnosti neexistuje štatisticky významný vzťah a vzhľadom na to, že orientálne populácie sú považované za K- stratégov, černosi sú považovaní za r- stratégov a belosi sa nachádzajú v strede, medzi týmito dvoma populáciami (Rushton, 2000), z čoho vyplýva, že by z evolučného hľadiska nemal byť rozdiel medzi národnosťou Čechov a Slovákov, sme do ďalšieho výskumu tieto dve národnosti spojili do jednej výskumnej skupiny. V ďalších výskumných otázkach a hypotézach sme už pracovali s jednou výskumnou skupinou, kde patria obe národnosti. Respondentov sme ďalej rozdelili aj na dve výskumné skupiny a to na skupinu, ktorá ešte nemá žiadnych potomkov a na skupinu, ktorá už potomkov má, pretože HKSS signifikantne koreluje so skutočným počtom detí (Giosan, 2009) a v skupine bez potomkov sme chceli zistiť ich vzťah k reprodukčnej stratégií do budúcnosti.

Jednu z najvýznamnejších oblastí v živote človeka tvorí práve proces rozhodovania. Rozhodujeme sa v každodennom živote ale aj pri takých udalostiach ako je voľba partnera. Vieme, že preferencie pri voľbe partnera u ľudí sú odlišné (Hill, 2004). Ako dimenzie

kognitívnych štýlov, ktoré majú najbližšie k procesu rozhodovania patrí aj „category width“ C-W autor Pettigrew, (1958; Sarmány-Schuller, 2009). Preto sme si položili našu prvú výskumnú otázku: Existuje vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“? Keďže podstatou „šírky kategorizácie“ sú individuálne rozdiely v šírke kategórií, ktoré sú podmienené všeobecnejšími rozdielmi v stratégiách spracovania informácií (Jurčová, Sarmány-Schuller, 1993) predpokladali sme, že „šírka kategorizácie“ bude zohrávať istú úlohu aj pri výbere partnera. Predpokladali sme, že r- stratégovia budú mať iné stratégie na spracovávanie informácií ako K- stratégovia, čo sa prejaví v tom, že budú viac inklinovať k úzkej alebo širokej kategorizácii. Naše predpoklady sa však nepotvrdili a medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ nám nevyšiel štatisticky významný vzťah. Dôvodom môže byť to, že pri kognitívnom štýle ide najmä o kognitívne rozhodovanie, ktoré sa vzťahuje na rôzne úlohy, otázkou je, či sa vzťahuje aj na rozhodovanie v sociálnych situáciách, ako je voľba partnera.

Na základe vyššie uvedeného sme si stanovili dve výskumnú hypotézy. Predpokladali sme, že r- stratégovia budú viac radení do kategórie široký kategorizátor a K- stratégovia do kategórie úzky kategorizátor. Naše predpoklady sme postavili na základných charakteristikách r- stratéga a K- stratéga a širokého a úzkeho kategorizátora. Logicky nám vychádzalo, že keď r- stratéga charakterizujeme ako jedinca, ktorý má nízke rodičovské investície, veľa potomkov, krátke vzdialenosti medzi narodeniami týchto potomkov, ako jedinca, ktorý rýchlo dozrieva, charakteristická je u neho skorá sexuálna reprodukcia, veľké využívanie energie a krátky život (Rushton, 2000), tak by mohol byť viac radený do kategórie široký kategorizátor, pretože široký kategorizátor je charakteristický toleranciou chýb typu I., čo znamená, že riskuje negatívne prípady v snahe zachytiť maximum pozitívnych prípadov (Pettigrew, 1958), čo by sa v reprodukčnej stratégii mohlo znamenať to, že má veľa potomkov a krátke vzdialenosti medzi narodeniami týchto potomkov. Ďalšou charakteristikou širokého kategorizátora je väčšia nezávislosť, potreba slobody a variety zážitkov (Pettigrew, 1958), čo by v reprodukčnej stratégii mohlo znamenať to, že má nízke rodičovské investície, rýchle dozrievanie, skorú sexuálnu reprodukciu, veľké využívanie energie a krátky život. Naopak u K- stratéga je charakteristické to, že má iba niekoľko potomkov, vysoké rodičovské investície, dlhé vzdialenosti medzi narodeniami týchto potomkov, tiež je charakteristický pomalým dozrievaním, oneskorenou sexuálnou reprodukciou, efektívnejším využívaním energie a dlhým životom (Rushton, 2000). Preto

sme logicky predpokladali, že K- stratég by mal byť viac radený do kategórie úzky kategorizátor a to vzhľadom na to, že úzkeho kategorizátora charakterizujeme ako jedinca, ktorý sa koncentruje na detaily, toleruje chyby tzv. typu II., čo znamená, že vylučuje veľa pozitívnych prípadov, aby minimalizoval počet negatívnych prípadov, je tiež opatrný a rigidný (Pettigrew, 1958), čo sa môže v reprodukčnej stratégii ukázať v malom počte potomkov, vo vysokých rodičovských investíciách. Opatrnosť a rigidita sa môžu prejavovať v pomalom dozrievaní, oneskorenej sexuálnej reprodukcií, efektívnom využívaní energie a v dlhom živote (Rushton, 2000). Hypotéza, kde sme predpokladali, že K- stratégovia budú viac radení do kategórie úzky kategorizátor sa nám nepotvrdila. Z celkového počtu K- stratégov sme zaradili do kategórie úzky kategorizátor iba šesť probantov. Ukázalo sa nám ale to, že K- stratégov môžeme radiť do kategórie stredný kategorizátor (93.1%). Hypotéza, kde sme predpokladali, že r- stratégovia budú viac radení do kategórie široký kategorizátor sa nám nepotvrdila ani nevyvrátila vzhľadom na to, že v celej výskumnej vzorke sa nám neobjavil ani jeden respondent, ktorého by sme mohli označiť ako r-stratégá.

Ďalšia výskumná otázka sa týkala toho, či existuje vzťah a aké sú rozdiely v tomto vzťahu medzi mužmi a ženami. Môžeme povedať, že biologicky, muži investujú do potomkov menej ako ženy a ak sú podmienky v prostredí priaznivé, muži preferujú kvantitu a obeť minima zdrojov na jednu partnerku, aby sa stal otcom čo najviac detí. Ženy na rozdiel od mužov investujú do potomkov viac a preferujú kvalitu, zdroje a záväzok, aby zaistili prežitie svojich potomkov (Hill, 2004). V medzipohlavnom porovnaní môžeme riskantnejšie prejavy pozorovať viac u mužov ako u žien hlavne v tých, kde by bola opatrnejšia stratégia výhodnejšia, ide o prirodzený evolučný aspekt (Sarmány-Schuller, 2009). Z uvedeného by sme mohli dedukovať, že keďže muži riskujú viac a menej investujú do svojich potomkov, by sme ich mohli označiť ako r- stratégov, ktorí patria do kategórie široký kategorizátor. Ženy investujú do svojich potomkov viac a sú opatrnejšie, čím by sme ich mohli označiť ako K- stratégov, ktoré patria do kategórie úzky kategorizátor. . Huang (1981b) taktiež zistil, že C-W škála signifikantne súvisela s pohlavím jednotlivcov, ženy boli viac radené do kategórie úzky kategorizátor. V našom výskume sa zistenie Huanga nepotvrdilo, ženy boli najviac radené do kategórie stredný kategorizátor (88.4%) a tak isto mužov môžeme označiť ako stredných kategorizátorov (94.6%). Teda môžeme povedať, že sme nezistili štatisticky významný vzťah medzi r/K

reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ ani v skupine mužov, ani v skupine žien.

Zaujímali nás aj vzťah r/K reprodukčnej stratégie a kognitívneho štýlu „šírka kategorizácie“ vzhľadom na vek. Chceli sme zistiť, či sa mení vzťah medzi danými premennými vzhľadom na stúpajúci vek respondentov. Ako sme spomínali, výskumu sa zúčastnilo 347 respondentov, od 17 do 64 rokov. Ich priemerný vek bol 29.96 rokov. Respondentov sme si rozdelili na tri skupiny a to od 17 do 30 rokov, od 31 do 45 rokov a od 46 do 64 rokov. Ani v jednej z uvádzaných skupín sme nezistili štatisticky významný vzťah medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“.

Ako uvádza Giosan (2006), HKSS významne koreluje s vnímanou kvalitou potomstva a slabo, ale signifikantne koreluje so skutočným počtom detí. Ako sme spomínali v popise výskumnej vzorky, vzorku sme si rozdelili na skupinu „bez potomkov“, u ktorých ešte reprodukcia neprebehla a na skupinu „s potomkami“, u ktorých už reprodukcia prebehla. V našej výskumnej skupine ide o probantov, ktorí majú minimálne jedno a maximálne päť detí. Priemerný počet detí je 1.84. Ani v skupine „bez potomkov“, ani v skupine „s potomkami“ sme nezistili štatisticky významný vzťah medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“.

Zisťovali sme aj vzťah r/K reprodukčnej stratégie a kognitívneho štýlu „šírka kategorizácie“ aj vzhľadom na to, či respondent pochádza z úplnej alebo z neúplnej rodiny. Výsledky nám ukázali, že ani v týchto dvoch skupinách a to v skupine probantov, ktorí pochádzajú z úplnej rodiny, ani v skupine probantov, ktorí pochádzajú z neúplnej rodiny sme nezistili štatisticky významný vzťah medzi danými premennými.

Chceli sme zistiť aj to, či existuje vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na dosiahnuté vzdelanie probantov. Probandi našej výskumnej vzorky dosiahli šesť úrovní dosiahnutého vzdelania, podľa čoho sme si ich aj rozdelili. Dosiahli základné, stredoškolské bez maturity, stredoškolské s maturitou, gymnaziálne, vysokoškolské 1. stupňa a vysokoškolské 2. stupňa. Ani v jednej z týchto úrovní sme nezistili štatisticky významný vzťah medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívny štýl „šírka kategorizácie“.

Zisťovali sme vzťah medzi premennými r/K reprodukčná stratégia a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ vzhľadom na momentálny stav probantov. Išlo o to, či bol probant

v čase výskumu študent, zamestnaný, nezamestnaný, alebo dôchodca. Nezistili sme štatisticky významný vzťah medzi uvedenými premennými ani v jednej z daných skupín.

Pozreli sme sa aj na rodinný stav probantov a zisťovali sme vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“ u probantov, ktorí boli slobodní a bez partnera, slobodní s partnerom, ženatí/vydaté, rozvedení/é a vdovci/vdovy. Ani v jednej z týchto skupín vzhľadom na rodinný stav sme nezistili štatisticky významný vzťah medzi danými premennými.

Pozreli sme na vzťah r/K reprodukčnej stratégie a kognitívneho štýlu „šírka kategorizácie“ aj z pohľadu, ak respondent pochádza z mesta alebo pochádza z dediny. Tak ako v predchádzajúcich prípadoch, tak aj v tomto, sme nezistili štatisticky významný vzťah medzi danými premennými, či už respondent pochádzal z mesta alebo z dediny.

Zisťovali sme aj vzťah spomínaných premenných vzhľadom na to, či respondent sám seba hodnotil ako introverta alebo ako extroverta. Išlo o čisto subjektívne hodnotenie respondentom. Pri sebahodnotení v dimenziách introverzia- extroverzia sme nezistili štatisticky významný vzťah medzi premennými r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“. V predchádzajúcich výskumoch (Sarmány-Schuller, 1998) sa zistilo, že úzki a tiež strední kategorizátori skórovali výrazne nižšie v dimenziách extroverzia ako širokí kategorizátori. V našom výskume, kde sa však respondenti seba hodnotili v dimenziách introvert- extrovert sa tento výsledok nepotvrdil. Najviac sa v dimenziách extrovert seba hodnotili strední kategorizátori (49.5%), potom úzki kategorizátori (2.6%) a najmenej širokí kategorizátori (0.9%).

Nakoniec sme chceli zistiť, či existuje vzťah medzi danými premennými vzhľadom na to, či respondent sám seba hodnotí skôr ako technický alebo sociálny typ. Tiež išlo o čisto subjektívne hodnotenie. Tak ako v predchádzajúcom prípade, ani v tomto sme nezistili štatisticky významný vzťah medzi premennými r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“.

Kognitívne štýly charakterizujú nielen poznávacie, ale aj široké osobnostné vlastnosti, s prenikom aj so sociálnych, interpersonálnych vzťahov (Jurčová, Sarmány-Schuller, 1993). Aj napriek prvotným očakávaniam sa nám nepodarilo nájsť žiadny štatisticky významný vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“. Preto môžeme povedať, že r/K reprodukčná stratégia nie je vo vzťahu s kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“. Ako vieme, kognitívny štýl predstavuje

konzistentnosť v spôsobe, ako jednotlivci prijímajú, analyzujú, ukladajú, získavajú a odovzdávajú informácie (Sarmány-Schuller, 2009). Podstatou „šírky kategorizácie“ sú individuálne rozdiely v šírke kategórií, ktoré sú podmienené všeobecnejšími rozdielmi v stratégiách spracovania informácií (Jurčová, Sarmány-Schuller, 1993, Sarmány-Schuller, 1994). Ako hlavný dôvod nezistenia štatisticky významných vzťahov medzi spomínanými premennými považujeme fakt, že „šírka kategorizácie“, ako dimenzia kognitívneho štýlu, ktorý má blízko k rozhodovaniu nemusí prenikať do sociálnych a interpersonálnych vzťahov. Do tejto oblasti určite zaraďujeme aj výber partnera a z neho vyplývajúcu reprodukčnú stratégiu. Myslíme si, že „šírka kategorizácie“ sa uplatňuje skôr v rozhodovaní a hlavne odhadovaní kognitívnych úloh. Ďalším dôvodom môže byť fakt, že v našej výskumnej vzorke neboli dostatočne zastúpené extrémne hodnoty oboch premenných. Väčšinu v našej výskumnej vzorke môžeme označiť za stredných kategorizátorov (n=316), úzky (n=20) a široký (n=11) kategorizátor nebol dostatočne zastúpený. Čo sa týka r/K reprodukčnej stratégie, najviac probantov z našej vzorky môžeme označiť ako K- stratégov (n=175), veľký počet respondentov sa nachádza v strede medzi týmito extrémami (n=172) a r- stratéga sme dokonca v našej výskumnej vzorke ani nemali zastúpeného. Všeobecne by sme mohli charakterizovať našu vzorku probantov zo Slovenska a Čiech ako ľudí, ktorí pravdepodobne „vsadia“ na niekoľko potomkov, budú sa u nich prejavovať vysoké rodičovské investície, budú mať dlhé vzdialenosti medzi narodeniami svojich potomkov. Tiež je pre nich charakteristický dlhý život, efektívne využívanie energie ale aj pomalé dozrievanie a oneskorená sexuálna reprodukcia. Tento fakt podporuje aj znižujúce sa percento natality v týchto populáciách, ako aj celkový trend oneskorenia sexuálnej reprodukcie napr. z dôvodu budovania si kariéry. Modely moderného poklesu plodnosti na základe kultúrneho rozšírenia sociálnych noriem či nové antikoncepčné metódy môžeme interpretovať ako strategický posun od vysokej plodnosti na vysoké rodičovské investície do menšieho počtu potomkov (Lawson, Mace, 2011). Tiež sme úplne nepotvrdili zistenie Rushtona (2000), ktorý uvádza, že orientálne populácie sú považované za K- stratégov, černosi sú považovaní za r- stratégov a belosi sa nachádzajú v strede, medzi týmito dvoma populáciami, pretože naše zistenia potvrdzujú síce to, že naše výskumné populácie sa nachádzajú v strede medzi týmito dvoma extrémami, ale významný počet respondentov môžeme považovať aj za K- stratégov. Väčšina našej výskumnej vzorky tiež patrí do kategórie stredný kategorizátor, ktorý sa nachádza v strede medzi uvádzanými extrémami širokého a úzkeho kategorizátora.

4.1 LIMITY VÝSKUMU

V našej výskumnej práci sme si boli vedomí aj určitých limitov. Hlavným z nich bolo to, že v našom výskumnom súbore neboli zastúpené jednotlivé extrémne hodnoty daných premenných v dostatočnom počte. Ďalej sme nemali rovnomerné zastúpenie oboch sledovaných národností, aj keď z evolučného pohľadu by medzi Čechmi a Slovákmi nemal byť významný rozdiel v reprodukčnej stratégii, aj tak by bolo vhodné zvýšiť počet respondentov českej národnosti. Aj napriek snahe minimalizovať negatívne vplyvy resp. nežiaduce premenné, uvedomujeme si, že získané výsledky mohli byť ovplyvnené aj inými faktormi, ktoré mohli mať vplyv na naše výsledky. Napr. veľa respondentov hodnotilo dotazník C-W (Pettigrew, 1958) ako nezaujímavý a zdĺhavý, čo mohlo viesť k skresleniu výsledných hodnôt, napr. ak respondent označoval odpovede bez rozmyslu a nešlo tak o prejav jeho odhadu, ale len o mechanické vyplnenie dotazníku. Preto si nedovoľíme zistenia našej výskumnej práce zovšeobecniť na celú populáciu Slovákov a Čechov.

4.2 ODPORÚČANIA PRE ĎALŠIE VÝSKUMY

Myslíme si, že naša práca môže byť inšpiratívna v ďalších výskumných bádaniach v tejto oblasti. Napríklad sa môžu výskumne zamerať na iné premenné napr. či má ochota riskovať vzťah s danou reprodukčnou stratégiou, alebo inými premennými a ich vzťahom k r/K reprodukčnej stratégii. Možno sa pozrieť na vzťah týchto premenných z pohľadu medzikulturálnych rozdielov, s demograficky viac odlišnými národmi.

Myslíme si, že pre výskumníkov sa v tejto oblasti naskytá veľké množstvo možností. Výsledky odborných výskumov môžu byť len prínosom pre lepšie pochopenie správania ľudí pri výbere partnera s ohľadom na reprodukciu, ale aj na to, ako jednotlivci prijímajú, analyzujú, ukladajú, získavajú ale hlavne používajú získané informácie.

ZÁVER

V našej výskumnej práci sme sa zamerali na vzťah r/K reprodukčnej stratégie a kognitívneho štýlu šírka kategorizácie. Pokúsili sme sa aj o širšiu demografickú štúdiu, preto sme do výskumnej vzorky zaradili probantov dvoch národností - Slovákov a Čechov. Zisťovali sme vzťah medzi danými premennými aj v dvoch skupinách a to v skupine „bez potomkov“ a v skupine „s potomkami“. Položili sme si jedenásť výskumných otázok a tri výskumné hypotézy, na ktoré sme sa snažili empiricky odpovedať.

Zisťovali sme vzťah r/K reprodukčnej stratégie a kognitívneho štýlu „šírka kategorizácie“ vzhľadom na rôzne kritériá ako sú medzipohlavné rozdiely, vek, počet detí, rodinný a momentálny stav, ukončené vzdelanie, typ rodiny, z akej respondent pochádza, vzhľadom na to, či respondent pochádza z mesta alebo z dediny a vzhľadom na sebahodnotenie respondenta v dimenzií introvert- extrovert. Aj napriek prvotným očakávaniam sa nám nepodarilo nájsť žiadny štatisticky významný vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“, ani v jednej z týchto kategórií. Preto môžeme povedať, že sme nezistili vzťah medzi r/K reprodukčnou stratégiou a kognitívnym štýlom „šírka kategorizácie“.

Veríme, že aj keď táto oblasť ešte nie je výskumníkmi zmapovaná, našim výskumom sme prispeli k objasneniu a lepšiemu pochopeniu danej témy.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- ATKINSON, R. 2003. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003. 752 s. ISBN 80–7178-640-3
- BAČOVÁ, V. 2010. *Rozhodovanie a usudzovanie .Pohľady psychológie a ekonómie I*. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV.2010. ISBN 978-80-88910-30-5
- BARRETT, L., DUNBAR, R., LYCETT, J. 2007. *Evoluční psychologie člověka*. Praha: Portál, ISBN 978-80-7178-969-7
- BIERI, J. 1968. *Category width as a measure of discrimination*. In Manuscript received. 1968. p. 513-521.[cit. 2012.3.26]. Dostupné na internete:<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-6494.1969.tb01761.x>
- BRUGGER, P., LOETSCHER, T., GRAVES, R.E., KNOCH, D. 2007. *Semantic, perceptual and number space: Relations between category width and spatial processing*. In Science Direct.Neuroscience Letters 418. 2007. p. 133-137
- COGNITIVE STYLES AND LEARNING STYLES. 2011. [cit. 2011.9.26]. Dostupné na internete:http://mailer.fsu.edu/~kiw05/metacognition/content/cognitive_styles.pdf
- EAGLY, A.H. 1968. *Responses to attitude-discrepant information as a function of intolerance of inconsistency and category width*. In Manuscript received. 1968. p. 601-617. [cit. 2012.1.19]. Dostupné na internete:<http://onlinelibrary.wiley.com/>
- ECKRICH, D.W, McCALL, M.*Category Width and New Household Technology Adoption: Developments of the Measures*. In Journal of Management and Marketing Research. vol.2. [cit. 2011.11.15]. Dostupné na internete: <http://www.aabri.com/manuscripts/08110.pdf>
- GIOSAN, C. 2006. *High-K Strategy Scale: A Measure of the High-K Independent Criterion of Fitness*. In Evolutionary Psychology.2006, vol. 4, p. 394- 405. ISSN 1474-7049
- GIOSAN, C. 2009. *Is a Seccessful High-K Fitness Strategy Associated with Better Mental Health?*. In Evolutionary Psychology. 2009, vol. 7 (1), p. 28-39. ISSN 1474-7049
- GROSS,M.R. 2005. The evolution of parental care. In The Quarterly review of biology. 2005. vol.80, No.1, p. 37-46. [cit. 2012.8.4]. Dostupné na internete: <http://labs.eeb.utoronto.ca/gross/Gross2005.pdf>

- HILL, G. 2004. *Moderní psychologie*. Praha: Portál, 2004. 283 s. ISBN 80-7178-641-12004
- HUANG, M.S. 1981a. *Category width and individual differences in information processing strategies*. In *The Journal of Psychology*. 1981. 108 s., p. 73-79. [cit. 2012.4.1]. Dostupné na internete: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00223980.1981.9915247>
- HUANG, M.S. 1981b. *Category width differentiation in semantic categories*. In *British Journal of Psychology*. 1981. vol.72, p. 339-352. [cit. 2012.1.4]. Dostupné na internete: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.2044-8295.1981.tb02193.x/abstract>
- JURČOVÁ, M., SARMÁNY-SCHULLER, I. 1993. *Kognitívny štýl „šírka kategorizácie“*. In *Československá psychologie*. 1993. vol. 37, p.1-13. ISSN 0009-062X
- LAWSON, D.W., MACE, R. 2011. *Parental investment and the optimization of human family size*. In *The Royal Society*. 2011. 366 s., p. 333-343. [cit. 2012.4.4]. Dostupné na internete: <http://rstb.royalsocietypublishing.org/content/366/1563/333.full.pdf>
- LYCETT, J.E., DUNBAR, R.I.M. 1999. *Abortion rates reflect the optimization of parental investment strategies*. 1999. In *The Royal Society*. p. 2355-2358. [cit. 2012.4.4]. Dostupné na internete: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1690462/pdf/10643080.pdf>
- MAC ARTHUR, R.H., WILSON, E.O. 1967. *The Theory of Island Biogeography*. In *Princeton University Press*. 1967. 203 s. [cit. 2012.4.8]. Dostupné na internete: <http://garfield.library.upenn.edu/classics1988/A1988P780600001.pdf>
- MASSARO, D. W., FERGUSON, E. 1993. *Cognitive style and perception: the relationship between category width and speech perception, categorization, and discrimination*. In *American Journal of Psychology*. 1993. v. 106. n1. 25 s. [cit. 2011.11.15]. Dostupné na internete: http://mambo.ucsc.edu/pdf/cog_style_perc93.pdf

- MURDOCH, P., FOUNDATION S.R., BRUGGEN, Y.O.V. 1969. Stability, generality, and change of category width. In Manuscript received. 1969. p. 117- 133. [cit. 2011.12.8]. Dostupné na internete:<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.14676494.1970.tb00641.x/abstract>
- NAKONEČNÝ, M. 1999. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999. 287 s. ISBN 80-200-0690-7
- PALCHYKOV, V., KASKI, K., KERTÉSZ, J., BARABÁSI, A.L., DUNBAR, R.I.M. 2012. *Sex differences in intimate relationships*. 2012. [cit. 2012.4.4]. Dostupné na internete:<http://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1201/1201.5722.pdf>
- PARRY, G.D. 1981. *The Meanings of r- and K-Selection*. In *Ecologia*. 1981 vol. 48, p. 260-264 [cit. 2010.3.10]. Dostupné na internete: <http://www.springerlink.com/content/1674510087rx1565/>
- PAWLOWSKI, B., DUNBAR, R.I.M. 1999. *Impact of market value on human mate choice decisions*. In The Royal Society. 1999. [cit. 2012.4.3 20:00]. Dostupné na internete: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1689672/pdf/10081164.pdf>
- PEARSONS, R.J. 1970. *Male- Female differences in width of cognitive categorization: A developmental and perceptual study*. 1970. s.27. [cit. 2011.3.10]. Dostupné na internete:<http://trove.nla.gov.au/work/151506187>
- PETTIGREW, T., F. 1958. *The measurement and correlates of category width as a cognitive variable*. In *Journal of Personality*. 1958. [cit. 2011.10.3 16:27]. Dostupné na internete: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-6494.1958.tb02350.x/>
- RUISEL, I. a kol. 2006a. *Inteligencia v prežívaní subjektu*. In *Úvahy o inteligencií a osobnosti*. Slovak Academic press, 2006. 200 s. ISBN 80-88910-20 X
- RUISEL, I. a kol. 2006b. *Od kognitívnych štýlov k mentálnej sebaregulácii*. In *Štýly zvládania zátáže a osobnosť*. Slovak Academic press, 2006. 128 s. ISBN 80-88910-234.
- RUSHTON, J. P. 2000. *Race, Evolution, and Behavior: A Life History Perspective*. Published by the Charles Darwin Research Institute, Port Huron, MI, 2000 ISBN: 0-9656836-2-1 [cit. 2010.2.15]. Dostupné na internete: <http://www.solargeneral.com/library/race-evolution-behavior.pdf>

- SARMÁNY-SCHULLER, I. 1994. *Kognitívne štýly a coping*. In: Ruiselová, Z., Ficková, E., *Poznávanie a zvládanie záťažových situácií I*. Ústav experimentálnej psychológie SAV. Bratislava. 1994. p.27-49. ISBN 80-901396-9-8
- SARMÁNY-SCHULLER, I. 1995. Cognitive style categorization width and anxiety. In *Studia Psychologica*. 1995. vol. 37. č. 3. p. 142- 145
- SARMÁNY-SCHULLER, I. 1998. *Category width cognitive style and decision making processes*. In *Studia Psychologica*. 1998. vol 40. č.4. p. 250-254.
- SARMÁNY-SCHULLER, I. 2009. *Rozhodovanie ako problém súčasných psychologickýchVýskumov*. In IV. medzinárodná konferencia doktorandov odborov Psychológia a Sociálna práca, Nitra, 2009. [cit. 2011.9.26 11:02].Dostupné na internete: http://www.kpsv.fsvaz.ukf.sk /PhD_ konf_zbornik_2009/SUBORY/PDF/01_ Sarmany.pdf
- SARMÁNY-SCHULLER, I., ZAJACOVÁ, I. 2010. *Fyzická atraktivita a r/K reprodukčná stratégia*. In *Bakalárska práca*, UKF Nitra, 2010.
- SARMÁNY-SCHULLER,I. 2011. *Vplyv kognitívneho štýlu a procesov rozhodovania na múdrosť*. In *Múdrosť v kontexte osobnosti: problémy, fakty, otázky*. Slovak Academic Press. 2011. 226 s. p. 165-189. ISBN 978-80-88910-34-3
- SHENK, M.K. 2011. *Our children: Parental decisions- How Much to Invest in Your Offspring*. In *Essential Building Blocks of Human Nature, The FrontiersCollection*.2011. p.17-38.[cit. 2011.12.3 10:40]. Dostupné na internete:www.springer.com/.../9783642139673-c1.pdf?
- SCHOLL, R.W. 2001. *Cognitive Style and The Myers-Briggs Type Inventory*. In *Schmidt Labor Research Center, University of Rhode Island, Kingston*, 2001. [cit. 2011.9.26 11:05]. Dostupné na internete: http://www.uri.edu/research/lrc/scholl/webnotes/Dispositions_ Cognitive-Style.htm
- SINGER, M. 1990. *Individual differences in category width and fairness perception of selection decisions*. In *Social Behavior and Personality*. 1990. vol.18. p. 87-94. [cit. 2012.3.1]. Dostupné na internete: <http://www.ingentaconnect.com/content/sbp/sbp/1990/00000018/00000001/art00011>

- SINGH, D. 1993. *Ideal female body shape: Role of body weight and waist-to-hip ratio*. In *International Journal of Eating Disorders*, 1993. vol.16, no.3, p. 283- 288 [cit. 2010.3.8]. Dostupné na internete: <http://www3.interscience.wiley.com/journal/112413498/abstract?CRETRY=1&SRETRY=0>
- STERNBERG. R.J, GRIGORENKO, E.L., 1997. *Are Cognitive Styles Still in Style?* In *American Psychologist*, 1997. Vol. 52, No. 7, p. 700-712 [cit. 2011.11.8]. Dostupné na internete: <http://beteronderwijsnederland.net/files/sternberg%20grigrenko.pdf>
- SWAMI, V. 2006. *The influence of body weight and shape in determining female and male physical attractiveness*. In *Body Image*, 2006. p.35-61 ISBN 1-60021-059-7
- THATCHER, L. R. 2004. *Derivation of Offensive Selection From Natural Selection as It Relates to Sexual Strategies*. In *Rochester Institute of Technology*, 2004. [cit. 2010.3.18]. Dostupné na internete : <http://www.personalityresearch.org/papers/thatcher.html>
- VAUGHT, G.M. 1970. *Sex differences in category width (factor i) correlates*. In *Perceptual and Motor Skills*. 1970. vol. 31. [cit. 2011.10.5]. Dostupné na internete :<http://www.amsciepub.com/doi/abs/10.2466/pms.1970.31.2.632>
- VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I., 2009. *Sociální psychologie 2., přepracované a rozšířené vydání*. Praha: Grada. 2009. s.404. ISBN 978-80-247-1428-8
- WALKER, I., GIBBINS, K., 1989. *Expecting the unexpected: an explanation of category width?* In *Perceptual and Motor Skills*. 1989.p. 715 [cit. 2011.9.27 11:05]. Dostupné na internete: <http://www.amsciepub.com/doi/abs/10.2466/pms.1989.68.3.715>
- WILLI, J. 2006. *Psychologie lásky- Osobní rozvoj cestou partnerského vztahu*. Praha: Portál. 2006. ISBN-80-7178-982-8
- WILSON, M., DALY. M. 1997. *Life expectancy, economic inequality, homicide, and reproductive timing in Chicago neighbourhoods*. 1997. [cit. 2011.11.25 11:16]. Dostupné na internete:<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9154035>
- WORKMAN, L., READER, W. 2004. *Evolutionary psychology an introduction*. Cambridge: United Kingdom at the University press. 2004. p. 59-110. ISBN 0-521-80146

PRÍLOHA 1 :Doplňujúce otázky k dotazníkom

Obraciame sa na Vás so žiadosťou o účasť v našom výskume, ktorý je súčasťou diplomovej práce. Výskum obsahuje 2 dotazníky, ktorých vyplnenie Vám zaberie cca.5 minút. Vaša účasť vo výskume je dobrovoľná a anonymná. Vaše údaje budú použité na výskumné účely. Vyplňte prosím všetky polia, aby bolo možné dotazníky správne vyhodnotiť. Odpovedajte prosím úprimne a pravdivo, žiadna správna či nesprávna odpoveď neexistuje.

Ďakujeme za Váš čas, Vašu ochotu a spoluprácu.

Iveta Zajacová, katedra psychológie, FSVaZ UKF Nitra

Prosím, uveďte niekoľko údajov o sebe:

Pohlavie: MUŽ - ŽENA

Vek:.....

Stav (zakrúžkujte):

- a. Slobodný/á - bez partnera
- b. Slobodný/á – mám partnera
- c. ženatý/vydatá
- d. rozvedený/á
- e. vdovec/ vdova

Koľko máte detí:

Typ rodiny, z akej pochádzam (zakrúžkujte) :

- a. úplná
- b. neúplná

Ukončené vzdelanie (zakrúžkujete) :

- a. základné
- b. stredoškolské bez maturity
- c. stredoškolské s maturitou
- d. gymnázium
- e. vysokoškolské 1. stupeň
- f. vysokoškolské 2. Stupeň

Momentálne som (zakrúžkujte) :

- a. študent
- b. zamestnaný/á
- c. nezamestnaný/á

Bydlisko (zakrúžkujte):

- a. mesto
- b. dedina

Charakterizoval by som sa ako (zakrúžkujte):

- a. extrovert
- b. introvert

Charakterizoval by som sa ako (zakrúžkujte):

- a. technický typ
- b. sociálny typ

PRÍLOHA 2 :Dotazník HKSS

Prečítajte si prosím pozorne nasledovné výroky (tvrdenia) a odpovedzte úprimne pomocou nasledovného kľúča: **5-vôbec nesúhlasím, 4-nesúhlasím, 3-neviem, 2-súhlasím, 1-celkom súhlasím**. Odpovede nie sú dobré ani zlé, snažte sa odpovedať prvým, čo vám príde na myseľ.

1. Činnosti, ktorými sa zaoberám v práci alebo inde, sú bezpečné neohrozujú môj život.	1	2	3	4	5
2. Ja a moja rodina sa tešíme dobrému zdraviu, máme dobrý základ.	1	2	3	4	5
3. Nemám žiadne vážne zdravotné problémy.	1	2	3	4	5
4. Som schopný/á zabezpečiť slušnú kvalitu života pre seba i svoju rodinu.	1	2	3	4	5
5. Verím, že ľudia si o mne myslia, že som atraktívny/a.	1	2	3	4	5
6. Pravidelne navštevujem svojich príbuzných (napr. rodičov, strýkov, tety, synovcov, netere a pod.).	1	2	3	4	5
7. Mám dostatočné vzdelanie a skúsenosti na to, aby mi umožnili povýšenie (postup) a zvýšený príjem v budúcnosti.	1	2	3	4	5
8. Žijem v pohodlnom a bezpečnom domove.	1	2	3	4	5
9. Žijem na takom mieste, kde si môžem ľahko vyjsť von a tešiť sa z prírody.	1	2	3	4	5
10. Mám dobrú fyzickú kondíciu (figúru).	1	2	3	4	5
11. Okolie domova je bezpečné.	1	2	3	4	5
12. Ak by som sa ocitol/a v náhrom ohrození, (napr. záplavy alebo požiar), som presvedčený/á, že budem schopný/á ochrániť seba i rodinu.	1	2	3	4	5
13. Ak budem chcieť, ľahko si nájdem niekoho, s kým pôjdem na rande.	1	2	3	4	5
14. Ak budem mať deti a musel by som ísť na dlhšie preč, môžem počítať s tým, že príbuzní sa o ne postarajú.	1	2	3	4	5
15. Ak by sa mi stalo niečo zlé, mám dosť priateľov, ktorí sú ochotní mi pomôcť.	1	2	3	4	5
16. Ľudia, s ktorými pracujem, ma majú radi.	1	2	3	4	5
17. Žijem v takej spoločnosti, kde dobre zapadnem (pasujem).	1	2	3	4	5
18. Moji priatelia ma navštevujú.	1	2	3	4	5
19. Ak budem mať deti a musel by som ísť na dlhšie preč, môžem počítať s tým, že moji priatelia sa o ne postarajú.	1	2	3	4	5
20. Ak by som mal zomrieť, okrem mojej rodiny by som chýbal aj iným ľuďom.	1	2	3	4	5
21. Pravidelne sa stretávam so svojimi priateľmi.	1	2	3	4	5
22. Moji druhostupňoví príbuzní (synovci a netere, strýkovia i tety) sú celkovo zdraví.	1	2	3	4	5
23. Ste ženatý/vydatá alebo žijete s partnerom?	Áno Nie				
24. Ak áno, odpovedzte na nasledujúce položky:					
a. Som presvedčený/á, že ľudia považujú môjho manžela/manželku alebo partnera za atraktívneho.	1	2	3	4	5
b. Mój manžel/manželka nemá/a ani nemá väčšie zdravotné problémy.	1	2	3	4	5

c. Ak by som bol nezamestnaný/á, viem, že sa dlhodobo môžem spoľahnúť na príjem partnera, bez citelného poklesu kvality môjho života.	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

PRÍLOHA 3 : Dotazník C-W

Pozorne si prečítajte každé z nasledujúcich tvrdení a označte číslo odpovede, ktorú považujete za najvhodnejšiu. Zvlášť označte jedno z čísel v bode a) a jedno v bode b).

Úlohy nie sú na zisťovanie vedomostí, majú ukázať, ako dobre viete odhadnúť odpoveď.

1. Priemerná šírka okien sa odhaduje na 86.36 cm. Čo si myslíte:

- a) šírka najširšieho okna je ...
1) 3462 cm	3) 122 cm
2) 866 cm	4) 206 cm
- b) šírka najužšieho okna je ...
1) 7,6 cm	3) 27,9 cm
2) 45,7 cm	4) 2,5 cm

2. Ornitológovia tvrdia, že najpresnejší odhad priemernej rýchlosti letu vtáka je okolo 31,5 km/hod. Čo si myslíte:

- a) rýchlosť letu najrýchlejšieho vtáka je ...
1) 46,3 km/hod	3) 135,2 km/hod
2) 194,4 km/hod	4) 9,3 km/hod
- b) rýchlosť letu najpomalšieho vtáka je ...
1) 18,5 km/hod	3) 22,2 km/hod
2) 3,7 km/hod	4) 6,4 km/hod

3. Zoológovia odhadli priemernú dĺžku veľrýb v Atlantickom oceáne približne na 19,8 m. Čo si myslíte:

- a) dĺžka najväčšej veľryby v Atlantickom oceáne je ...
1) 36,6 m	3) 26,2 m
2) 57,9 m	4) 22,9 m
- b) dĺžka najmenšej veľryby v Atlantickom oceáne je ...
1) 1,8 m	3) 15,9 m
2) 13,1 m	4) 6,4 m

4. Odborníci v lodnej doprave vypočítali, že v roku 1984 priemerná nosnosť čl. námorných lodí bola 18 794 ton. Čo si myslíte:

- a) nosnosť najväčšej čl. námornej lode v roku 1984 bola ...
1) 34 621 ton	3) 75 835 ton
2) 204 426 ton	4) 23 080 ton
- b) nosnosť najmenšej čl. námornej lode v roku 1984 bola ...
1) 12 859 ton	3) 8902 ton
2) 3269 ton	4) 6,6 ton

5. Meteorológovia uvádzajú, že priemerné vodné zrážky v Banskej Štiavnici v rokoch 1901 – 1950 boli 849 mm ročne. Čo si myslíte:

- a) najväčšie množstvo zrážok za jeden rok bolo ...
1) 1900 mm	3) 1150 mm
2) 863 mm	4) 980 mm

- b) najmenšie množstvo zrážok za jeden rok bolo ...
1) 250 mm	3) 18 mm
2) 780 mm	4) 480 mm

6. Vypočítalo sa, že priemerný čas cesty rýchlikov z Bratislavy do Prahy v roku 1990 bol 316 minút (5 hod. a 26 min.). Čo si myslíte :

- a) čas najpomalšieho vlaku zo všetkých na tejto trati bol ...
1) 496 min.	3) 628 min.
2) 375 min.	4) 1700 min.
- b) čas najrýchlejšieho vlaku zo všetkých na tejto trati bol ...
1) 280 min.	3) 300 min.
2) 240 min.	4) 200 min.

7. Z celkového počtu obyvateľov 7 976 019 Republiky Burkina Faso žilo v roku 1985 priemerne 265 876 ľudí v každom z 30 krajov. Čo si myslíte :

- a) najväčší počet obyvateľov jedného kraja v roku 1985 bol ...
1) 750 000	3) 265 890
2) 2 000 000	4) 321 453
- b) najmenší počet obyvateľov jedného kraja v roku 1985 bol ...
1) 5800	3) 50 000
2) 150 000	4) 245 000

8. Počet podaných vynálezov v období rokov 1970 – 1980 na Slovensku bol priemerne 418 vynálezov ročne. Čo si myslíte:

- a) najväčší počet vynálezov podaných v danom období za 1 rok bol ...
1) 2014	3) 997
2) 619	4) 3953
- b) najmenší počet vynálezov podaných v danom období za 1 rok bol ...
1) 256	3) 19
2) 119	4) 53

9. V rokoch 1900 – 1940 bolo v USA priemerne 48 lynčov ročne. Čo si myslíte:

- a) najväčší počet lynčov za rok v tomto období bol ...
1) 79	3) 53
2) 63	4) 135
- b) najmenší počet lynčov za rok v tomto období bol ...
1) 22	3) 14
2) 31	4) 40

10. V rokoch 1984 – 1989 vyšlo v slovenských vydavateľstvách priemerne 46 titulov krásnej literatúry ročne. Čo si myslíte:

- a) najväčší počet titulov krásnej literatúry za 1 rok v uvedenom období bol ...
1) 58	3) 133
2) 76	4) 95
- b) najmenší počet titulov krásnej literatúry za 1 rok v uvedenom období ...
1) 22	3) 14
2) 31	4) 40
-

11. V rokoch 1970 – 1980 bolo na území mesta Bratislavy v priemere 6556 motocyklov ročne. Čo si myslíte:

- a) najväčší počet motocyklov ročne v uvedenom období bol ...
1) 12 866 3) 7965
2) 43 911 4) 9804
- b) najmenší počet motocyklov ročne v uvedenom období bol ...
1) 960 3) 2002
2) 4003 4) 5147

12. Priemerný počet pôrodov v Česko- Slovensku v rokoch 1980 –1990 bol 217 110 ročne. Čo si myslíte:

- a) najväčší počet pôrodov ročne v období 1980 – 1990 bol ...
1) 217 110 3) 350 000
2) 260 313 4) 230 000
- b) najnižší počet pôrodov ročne v období rokov 1980 – 1990 bol ...
1) 216 500 3) 75 000
2) 189 000 4) 140 000

13. Lingvisti zistili, že v každom zo spisovných jazykov sveta je priemerný počet slovies okolo 15 000. Čo si myslíte:

- a) najväčší počet slovies v jednom jazyku je ...
1) 21 000 3) 50 000
2) 18 000 4) 30 000
- b) najmenší počet slovies v jednom jazyku je ...
1) 1000 3) 5000
2) 13 000 4) 10 000

14. Zo vzorky 1000 nemeckých ovčiarskych psov (Shepherdov) bola priemerná dĺžka tela (od ňufáka po chvost) 102,42 cm. Čo si myslíte:

- a) najväčšia dĺžka Shepherdov je ...
1) 153,4 cm 3) 112,0 cm
2) 121,4 cm 4) 137,7 cm
- b) najmenšia dĺžka Shepherdov je ...
1) 87,9 cm 3) 50,0 cm
2) 72,1 cm 4) 93,7 cm

15. Ekonomovia zo Stanfordskej univerzity skúmajúci domácnosti odhadli, že priemerný Američan strávi okolo 55 minút dňa jedením. Čo si myslíte:

- a) najdlhší čas, ktorý denne jeden Američan strávi jedením, je ...
1) 185 min. 3) 245 min.
2) 125 min. 4) 90 min.
- b) najkratší čas, ktorý denne jeden Američan strávi jedením, je ...
1) 16 min. 3) 38 min.
2) 4 min. 4) 27 min.
-

16. Priemerný prírastok populácie krajín Južnej Ameriky v rokoch 1970 – 1990 bol 10 125 000 osôb ročne. Čo si myslíte:

- a) najvyšší ročný prírastok obyvateľov v uvedenom období bol ...
1) 10 252 000 3) 12 850 000
2) 14 125 000 4) 18 250 000
- b) najnižší ročný prírastok obyvateľov v uvedenom období bol ...
1) 2 000 000 3) 8 400 000
2) 9 998 000 4) 6 400 000
-

17. Bezprostredne po II. Svetovej vojne sedem najväčších lod'stiev sveta vlastnilo priemerne 58 ponoriek. Čo si myslíte:

- a) najväčší počet ponoriek jednej mocnosti v tom čase bol ...
1) 159 3) 118
2) 91 4) 69
- b) najmenší počet ponoriek jednej mocnosti v tom čase bol ...
1) 22 3) 36
2) 9 4) 23
-

18. Odhaduje sa, že v Spojených štátoch má každá cirkev okolo 511 kostolov. Čo si myslíte:

- a) najväčší počet kostolov jednej cirkvi je ...
1) 4833 3) 1219
2) 757 4) 39 801
- b) najmenší počet kostolov jednej cirkvi je ...
1) 313 3) 1
2) 146 4) 23
-

19. V rokoch 1916 – 1946 bolo v USA priemerne 140 tornád ročne. Čo si myslíte:

- a) najväčší počet tornád v jednom roku v uvedenom období bol ...
1) 154 3) 312
2) 243 4) 197
- b) najmenší počet tornád v jednom roku v uvedenom období bol ...
1) 103 3) 61
2) 122 4) 28
-

20. V rokoch 1985 – 1990 prešlo cez Hlavnú stanicu v Bratislave priemerne 368 vlakov denne. Čo si myslíte:

- a) najvyšší počet vlakov, ktorý prešiel za jeden deň cez Hlavnú stanicu bol ...
1) 400 3) 370
2) 600 4) 480
- b) najmenší počet vlakov, ktorý prešiel za jeden deň cez Hlavnú stanicu bol ...
1) 340 3) 298
2) 20 4) 158

ĎAKUJEME ZA SPOLUPRÁCU